

Ekonomická
fakulta
Faculty
of Economics

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Ekonomická fakulta
Katedra aplikované matematiky a informatiky

Bakalářská práce

Porovnání monetárního systému bez úroků a systému s úroky

Vypracoval: Anton Fisenko

Vedoucí práce: PhDr. Marek Šulista, Ph.D.

České Budějovice 2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Anton FISENKO**

Osobní číslo: **E13564**

Studijní program: **B1103 Aplikovaná matematika**

Studijní obor: **Finanční a pojistná matematika**

Název tématu: **Porovnání monetárních systému bez úroků a systémů s úroky**

Zadávací katedra: **Katedra aplikované matematiky a informatiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl práce: Práce je zaměřena na komparaci dvou rozdílných principů tvorby peněžního systému. V investigativní části práce budou popsány systémy bez úroků, jak byly realizovány v praxi, a jejich historický kontext.

Metodický postup:

1. Seznámit se s principy bezúročného bankovníctví na základě studia doporučených pramenů.
2. Provést komparaci bankovníctví bez úroků a s úroky.
3. Investigativní činnost na Internetu - hledání historicky realizovaných monetárních systémů bez úroků.
4. Podrobná analýza zjištěných faktů.
5. Porovnání dvou monetárních modelů z pohledu praktických historických zkušeností.
6. Závěrečné vyhodnocení.

Rozsah grafických prací: dle potřeby
Rozsah pracovní zprávy: 40 - 50 stran
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná

Seznam odborné literatury:

1. Abdeljalil, S. (2013). JP Morgan now offering interest-free banking. *Chicago Monitor*. Dostupné z: <http://chicagomonitor.com/2013/08/jp-morgan-now-offering-interest-free-banking/>.
2. Carrie, A. *How interest-free banking works: The case of JAK*. Dostupné z: <http://www.feasta.org/documents/review2/carrie2.htm>.
3. CHong, B.S. (2009). Islamic banking: Interest-free or interest based? *Pacific-basin Finance Journal*, 17, 125-144. Dostupné z: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0927538X08000036>.
4. Khan, M.S. (2009). Islamic Interest-free banking: A theoretical analysis. *Staff Papers (International Monetary Fund)*, 33. Dostupné z: <http://www.bankasya.com.tr/en/about-interest-free-banking.aspx>.
5. *Interest-free Economics*. Dostupné na: <https://realcurrencies.wordpress.com/interest-free-economics/>.

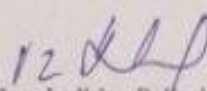
Poznámka:

k 1. 9. 2016 se měnil vedoucí katedry k 1. 9. 2017 se měnil vedoucí práce

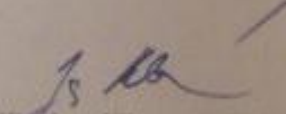
Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Marek Šulista, Ph.D.
Katedra jazyků

Datum zadání bakalářské práce: 9. ledna 2015

Termín odevzdání bakalářské práce: 13. dubna 2018

doc. Ing. Ladislav Rolínek, Ph.D.
děkan

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
EKONOMICKÁ FAKULTA
L.S.
Studentská 13 (26)
370 05 České Budějovice

RNDr. Jana Klíčarová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 18. října 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě/v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Ekonomickou fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 22.4.2018

.....

Anton Fisenko

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce PhDr. Markovi Šulistovi, Ph.D. za cenná doporučení, rady, připomínky a odborné vedení bakalářské práce.

Abstrakt

Cílem této bakalářské práce je porovnat modely monetárního systému bez úroků a s úroky. Práce obsahuje informace o bezúročných měnových systémech, popisuje jejich charakteristiky a druhy. V práci je ukázaná informace o komplementárních měnách, JAK bance a islámském bankovníctví a jsou demonstrovány významné historické příklady využití komplementárních měn v tradiční ekonomice. Práce obsahuje srovnání islámského a tradičního bankovníctví. Srovnání je založeno na bázi analýzy existujících empirických výzkumu islámských bank provedených za posledních 10 let.

Obsah

1	Úvod	9
2	Literární rešerše	11
2.1	Komplementární měna	11
2.1.1	Měna se záporným úrokem	13
2.1.2	Místní výměnný obchodní systém	19
2.1.3	Banka času	22
2.1.4	WIR.....	24
2.1.5	Nevýhody komplementárních měn	26
2.2	JAK Bank	26
2.2.1	Historie banky	27
2.2.2	System spoření a půjčování	28
2.2.3	Platba za úvěr	31
2.2.4	Příklad úvěru v JAK se splacením všech poplatku	32
2.2.5	JAK banky v jiných státech	32
2.3	Islámské bankovníctví	33
2.3.1	Principy islámského bankovníctví	33
2.3.2	Historie islámského bankovníctví	35
2.3.3	System a hlavní produkty	36
2.3.4	Agent-orientovaný model pro srovnání islámského bankovníctví	39
3	Metodika	44
4	Porovnání Islámského a tradičního bankovníctví	45
4.1	Srovnání dříve provedených empirických studií	45
4.2	Výsledek srovnání	48
5	Závěr	49
I.	Summary	51

II. Seznam použitých zdrojů	53
III. Seznam obrázků a tabulek	57

1 Úvod

Zpočátku peníze prováděly dvě funkce: jednalo se o prostředek výměny a standard měření hodnoty. Postupem času tradiční měnový systém dostal třetí funkci: zvýšení a hromadění bohatství. Díky úrokové sazbě je možné ušetřit část peněz a zvětšit ji. Problém je v tom, že když jsou peníze shromažďovány jednou částí obyvatelstva, přestávají přicházet do oběhu, což zabraňuje funkci prostředku směny, nebo se do oběhu dostávají pomocí úvěru, což ruší funkci měření hodnoty, protože cena peněz už je zvýšená o úrok. Cena za peníze vložené do oběhu je zahrnuta v ceně zboží a služeb a zvyšuje jejich hodnotu, což je příčinou inflace. Existuje tedy přerozdělování bohatství od těch, kteří nemají peníze, k těm, kteří je mají. Na druhou stranu je úroková sazba platbou za úvěr. Riziko spojené s pravděpodobností nesplácení dluhu a poplatků za pronájem peněz z něj činí nepostradatelnou součást úvěru.

Po celém světě vznikají organizace a komunity zaměřené na to, abychom vyřešili dilema potřeby využívat úrokové sazby a negativních důsledků, které způsobuje úrok. Odlišují se ve svém postoji k problému a přístupu k jeho řešení.

V první části práce jsou zvažovány tři hlavní bezúročné monetární systémy. Na začátku je popsán systém komplementární měny, jeho poddruhy a základní příklady jeho použití v historii. Pak je uveden popis švédské bezúročné banky a princip jejího fungování. Na závěr je popsán islámský bankovní systém, důvody jeho vzniku a srovnání jeho hlavních produktů s produkty tradičního monetárního systému. Uvádí se agent-orientované porovnání islámského bankovního systému sdílení zisku a ztrát se systémem tradičního bankovníctví.

Ve druhé části se provádí srovnání islámského bankovníctví s tradičním bankovním systémem. Pro toto srovnání jsou shromážděny empirické studie uskutečněné za posledních 10 let, které zkoumaly výkonnost islámských a tradičních bank. Provádí se analýza jejich výsledků a na jejím základě je vytvořeno vlastní hodnocení islámského bankovníctví.

Cílem práce je ukázat alternativní pohled na úrok, popsat modely bezúročného měnového systému. Rozdělit je do kategorií vzhledem k jejich fungování. Přivést historicky realizované příklady využití těchto modelů a provést jejich analýzu. Porovnat strukturu produktů prováděných islámskou a tradiční bankou. Porovnat islámské a tradiční bankovníctví na základě dříve provedených empirických studií a analýz. Přínosem práce

je jasná a strukturálně rozdělená charakteristika nejvýznamnějších bezúročných monetárních systémů a demonstrace jejich pozitivních vlivů na tradiční ekonomiku. Dalším přínosem je souhrnná analýza dřívějších studií srovnávajících islámské a konvenční banky.

2 Literární rešerše

Ve světě existuje velké množství systémů, které používají bezúročné monetární modely. Odlišují se postojem k problémům způsobeným úrokovou sazbou, názorem na jejich řešení, organizací i územním rozsahem. V práci jsou tyto systémy rozděleny vzhledem k jejich způsobu fungování do tří hlavních skupin. Každá skupina je popsána a charakterizována.

2.1 Komplementární měna

Komplementární (doplňková) měna je způsob vypořádání, který funguje souběžně s národní měnou a plní funkce, které národní měna údajně nedokáže zvládnout. Systém komplementárních nebo regionálních měn provádí tyto funkce:

1. Stimulace hospodářského rozvoje regionu;
2. Akumulace „sociálního“ kapitálu;
3. Podpora udržitelného životního stylu;
4. Plnění požadavků, na které neodpovídá hlavní měna (Forextimes, 2014).

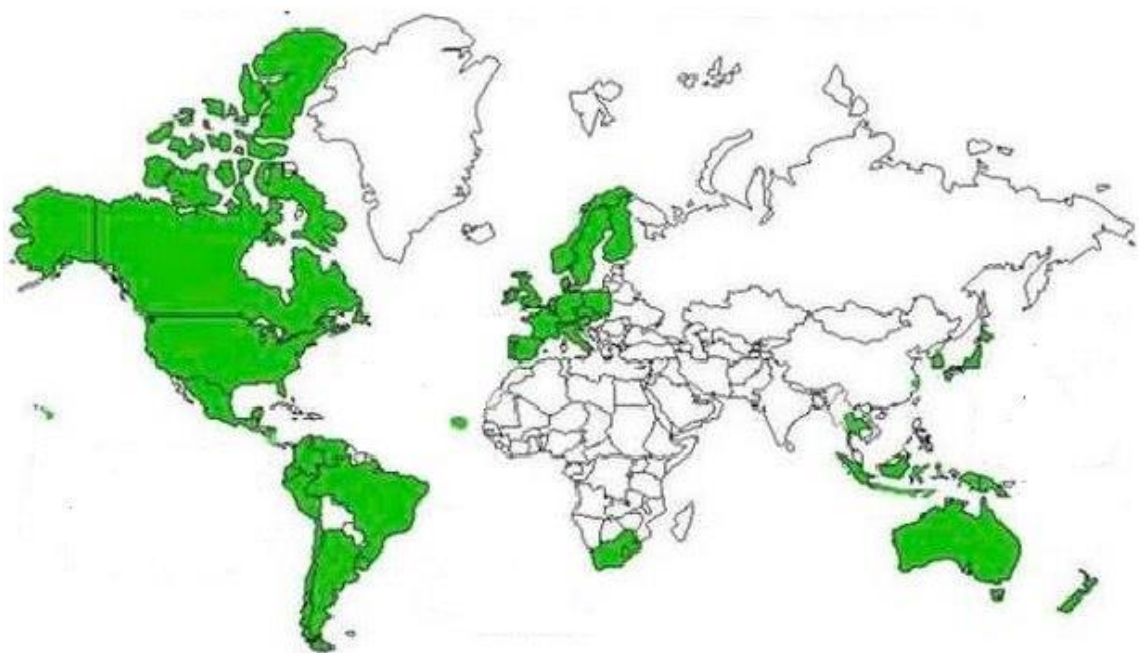
Doplňkové měny nejsou zákonným platidlem, ve většině zemí mají tento status pouze oficiální národní měny. Účastníci transakce se však mohou dohodnout na použití alternativní metody vypořádání. Pokud tedy doplňkové měny splňují řadu požadavků, jejich použití je zcela legální. Obvykle, za použití tohoto typu výměny, potřeba účetnictví pro daňové účely se nezruší (Forextimes, 2014).

Komplementární měnové systémy (*complementary currency systems*) se obracejí samostatně nebo v kombinaci s národními měnami. Geografie jejich oběhu může být jak národního charakteru (pak se nazývají „paralelní měny“, *parallel currencies*), tak regionálního („místní měny“, *local currencies*), ale i síťového („měny komunity“, *community currencies*). Přesněji řečeno, poslední typ měn není nutně spojen s konkrétním územím, protože společenství účastníků nezávisle řeší otázku geografické specifičnosti oběhu (Sheiman, 2012).

Ve vývoji komplementárních měnových systémů existují tři hlavní etapy. Začátek první etapy se týká Velké hospodářské krize v letech 1929–1933, kdy v podmínkách hospodářské krize pro přežití místních komunit byly nezbytné alternativní finanční

nástroje. Druhá etapa se týká poměrně příznivého ekonomického období 1980–1990 a je spojena se změnou ideologických postojů – především s rozšířením paradigmatu udržitelného rozvoje a nových ekologických hodnot. Navíc díky informačním technologiím vznikly v tomto období jedinečné technologické možnosti pro vývoj dalších měnových systémů. Třetí etapa začala poměrně nedávno (pravděpodobně od roku 2008) a souvisí jak s další krizí globální ekonomiky, tak se začátkem globálního posunu hodnot (Sheiman, 2012).

Obrázek 1: Země, které aktivně využívají komplementární měny

Zdroj: Mitusov, 2012

Mělo by být stanoveno zvláště, že se nejedná o alternativní měnový systém, který by měl zcela vyvrátit stávající národní měny. Komplementární (doplňkové) měny jsou orientovány na zajištění rozvoje a řešení sociálně významných problémů. Pokusy přidat jim jiný status pouze diskreditují jejich hlavní cíl a pochází v podstatě z nepochopení mechanismu kapitalizace sociální oblasti. To však neznamená, že neexistuje kritický přístup k celosvětovému měnovému systému, v němž existujeme. Příznivci komplementárních měn dobře pochopili, že neschopnost vlád, mezinárodních organizací a „neviditelné ruky trhu“ vyřešit takové problémy, jako je nezaměstnanost, zhoršování životního prostředí, hlad, chudoba a vojenské konflikty, je z velké části důsledkem hlubokých rozporů spojených s konstrukcí tradičních národních měn (Sheiman, 2012).

Zvláštností regionálních měnových iniciativ je to, že nemají jediné centrum kompetencí, které by dohlíželo na rozvoj těchto mechanismů a koordinovalo je v celosvětovém nebo alespoň nacionálním měřítku. Mezinárodní ruch zatím neexistuje. Dosud jsou decentralizované a jejich jednotlivé projekty se rozvíjejí nezávisle a samostatně. Tato decentralizace má své výhody – obrovské množství schémat dobře přizpůsobených pro konkrétní podmínky. Ale má také i nevýhody – například ještě neexistuje klasifikace a metodologie těchto systémů, neexistuje jediný koncepční a popisný přístroj (Mitusov, 2012).

Ve skutečnosti je každá konkrétní komunita pouze inspirována úspěchy jednoho z jejích předchůdců, přebírá z projektů jiných lidí nástroje a mechanismy, které se jim hodí, přidává něco nového – a z těchto různých prvků vytváří vlastní místní ekonomiku. V této práci jsou komplementární měny rozdělené do tří kategorií s ohledem na zásadu jejich užívání:

1. Měna se záporným úrokem;
2. Místní výměnný obchodní systém;
3. Banky času.

Také je v této kapitole ukázán příklad WIR banky ve Švýcarsku, která nemůže být definována v žádné z výše uvedených kategorií vzhledem k tomu, že má komplementární měnu WIR, ale záporný úrok používala pouze na začátku své existence, pak uvedla minimální možnou kladnou úrokovou sazbu, aby byla schopna splácet své náklady. Však doba její existence a vliv na ekonomiku Švýcarska z ní dělají výjimečný příklad využití komplementárních měn. Na konci této kapitoly budou uvedeny hlavní nevýhody používání doplňkových měn.

2.1.1 Měna se záporným úrokem

Negativní zvláštnost stávajících peněz spočívá v tom, že jsou schopny se množit a jsou výhodnějším zbožím než skutečné zboží a služby. Mezitím svět zná zkušenost úspěšného využití peněz s *demurrage* – záporným úrokem, platbou za použití peněz.

Na konci XIX. století německo-argentinský podnikatel Silvio Gesell zdůraznil určitý tržní trend kupujících. Zboží a služby byly někdy prodávány rychle a za vysokou cenu a někdy pomalu a za nízkou cenu, zatímco poptávka po zboží byla nezávislá na jeho kvalitě. Faktorem ovlivňujícím toto kolísání byla cena peněz na peněžním trhu. Výsledkem jeho

výzkumu se stala pravidelnost, že poptávka po zboží a službách se zvyšuje, když je úroková sazba nízká, a klesá, když je vysoká. Důvodem byla změna objemu peněz v oběhu. Když byla úroková sazba nižší než 2,5 %, bylo výhodnější držet peníze nebo investovat do aktiv, spíše než si půjčit. To vedlo ke snížení investic a poklesu objemu peněz v oběhu a dál k bankrotu podniků a snížení počtu pracovních míst. Pokud se po chvíli opět objeví ochota lidí platit vyšší úroky za peníze, nabídka peněz se zvyšovala. Tak začínal nový hospodářský cyklus. V jeho začátku úrokové sazby a ceny komodit byly vysoké a pak, s postupným růstem komodit a prudkým nárůstem nabídky peněz, úrokové sazby opět klesaly a nakonec zase došlo ke snížení kapitálu. Silvio Gesell vysvětlil tento jev tím, že na rozdíl od všech ostatních výrobků a služeb lze peníze schovat bez nákladů. Pokud jedna osoba má potraviny a druhá má peníze, majitel potravin bude nucen prodat je v krátké době, aby neztratil své zboží. Držitel peněz může počkat, dokud je cena v souladu s jeho požadavkem. Peníze nevyžadují „náklady na skladování“, ale naopak poskytují „výhodu likvidity“ (Kennedy, 2011).

V roce 1890 Silvio Gesell zformuloval myšlenku „přirozeného ekonomického řádu“. Ve svém díle Gesell identifikoval hlavní problémy peněžního systému popsané výše a nabídl jim řešení. Jeho návrhem bylo vytvořit měnu, která bude vykonávat pouze dvě hlavní funkce peněz: prostředek směny a standard měření hodnoty. Aby bylo možné odstranit možnost „skladování“ a zbavit se úroku, musí existovat mechanismus, kterým se peníze budou „odpisovat v průběhu času“ stejně jako všechny ostatní výrobky. Takový mechanismus zajišťuje oběh peněz, v němž se peníze stávají veřejnou službou, za kterou si lidé účtují poplatek za užívání. Namísto placení úroku by lidé museli zaplatit malou částku za stažení peněz z oběhu, aby do něj vrátili peníze zpět (Komarov, 2011).

Peníze se záporným úrokem byly použity dokonce ve starověkém Egyptě stejně jako ve středověké Evropě X.–XIII. století. Mechanismus *demurrage* (odpisování) byl přibližně následující: například v X. století královská mincovna Anglie vyráběla stříbrné mince každých šest let, ale vyměňovala je v poměru 3 nové mince za 4 staré. To se rovnalo 25 % daňovému poplatku za 6 let na jakémkoli kapitálu nebo 0,35 % daň měsíčně. Lidé neměli zájem nechat peníze hromadit a spořit je, nýbrž investovali do zboží nebo do své činnosti. Přednost nebyla dána okamžitému zisku, ale investicím, které by přinesly maximální výnosnost po dlouhé době (Smirnov, 2012).

První experiment: Wära

V roce 1929 důlní inženýr Max Hebecker koupil v aukci konkurzní hnědouhelný důl v Schwanenkirchen za 8000 reichsmarek. Hebecker byl také obchodníkem a patřil do skupiny fyziokratů, tedy organizace, která následuje učení ekonoma Silvio Geselle. Aby spustil a rozvíjel důl, Hebecker potřeboval investování. Kvůli tomu, že v té době regionální banky odmítaly vkládat peníze do uzavřených dolů, Hebecker požádal o investování společnost Wära-Tauschgesellschaft, která byla založena v roce 1929 v Erfurtu a zabývala se teorií přirozeného ekonomického řádu. Pro důlní společnost byl pozitivní příležitostí provést v praxi experiment s Wära měnou. Na otevření dolu bylo půjčeno 50.000 Reichsmark, větší část byla vydána ve Wära a menší v Reichsmark (Fischer, 2018).

Wära byla prostředkem směny rovnající se hodnotě Reichsmark. Unikátní je, že byla řízena pravidelným snížením hodnoty – ztrácela jedno procento každé čtyři týdny. Snížení však mohlo být vyrovnáno tím, že se koupí známka za cenu 0,01 Wära nebo 1 Reichspenny. Toto opatření mělo zajistit, že „peníze“ nebudou shromážděné a stažené z ekonomiky. Wära byly první peníze, které nedělaly majitele bohatší, čím déle je držel. Existovaly Wära bankovky s hodnotou ½, 1, 2, 5 a 10. Hebecker splácel 2/3 mzdy ve Wära a 1/3 v Reichsmark, aby zaměstnanci měli peníze pro orgány veřejné správy a místní obchody, které nepřijaly Wära (Fischer, 2018).

Již v roce 1931 byla uhelná těžba obnovena nejprve na 45 a později na 60 pracovníků dolů. Ke zvýšení veřejného uznání Wära byly pořádány přednášky o podstatě a funkci peněz. Hebecker překonal počáteční nedůvěru místních podnikatelů tím, že dodával výrobní zboží od jiných firem, které již patřily k Wära-Tauschgesellschaft. Místní podnikatelé okamžitě zareagovali a začali přijímat bankovky Wära. Ekonomický život Schwanenkirchen zažil silné oživení. Navíc Hebecker vytvářel nové podnikatelské nápady. Například ten, kdo si koupil uhlí ve Schwanenkirchen za použití Wära, obdržel 5 % slevu. Úspěch experimentu Wära přitáhl pozornost veřejnosti. Ve více než 50 domácích a zahraničních novinách byl podrobně popsán „Wära-zázrak“ (Fischer, 2018).

Brzy si úřad centrální banky uvědomil události v Schwanenkirchen a pokusil se zbavit se tohoto experimentu. Vzhledem k tomu, že Wära nebyla měnou, nýbrž jen prostředkem směny či obchodu a nikoli penězi v právním smyslu, obyčejné soudy nebyly schopny udělat cokoli v jejímu zakázání. Až 30. října 1931 byl přijat Extrémní zákon,

který deklaroval Wära jako „nouzové peníze“ a prohlásil, že mohou být zakázané (Fischer).

Pak komplementární měny se záporným úrokem uváděly na svém území obce Rakouska, Německa, Švýcarska a USA – a téměř všude byla výsledkem těchto experimentů likvidace deficitu peněz, nezaměstnanosti, zvýšeného vybírání daní a zvýšená obchodní a investiční aktivita. Například v rakouském městě Wörgl byl v době deprese vybudován most, bazén a několik budov, byly opravovány silnice a vybudovány veřejné služby. Později však byly tyto experimenty uzavřeny pod různými záminkami a jméno Silvia Geselle bylo na desítky let zapomenuto. Myšlenka volných peněz Geselle nejen podkopala základy světového finančního systému, ale byla také nejefektivnějším a v praxi nejúspěšněji ověřeným způsobem likvidace diktátů úrokových peněz (Smirnov, 2012).

Chiemgauer

Chiemgauer je název regionální komplementární měny, která byla zahájena v roce 2003 v Prien am Chiemsee, Bavorsko, Německo. Chiemgauer pracuje s pevným směnným kurzem, který je vázán na hodnotu eura: 1 Chiemgauer se rovná 1 euro. Hlavní cíle Chiemgauer jsou:

1. Tvorba pracovních míst: nezaměstnaní studenti a dobrovolníci pracují v tisku kuponů, zabývají se administrativou, účetnictvím, reklamou a získávají za to pevné příspěvky;
2. Podpora kulturních, vzdělávacích a ekologických aktivit: systém Chiemgauer podporuje neziskové organizace, které pracují pro takové účely;
3. Podpora ekologických potravin a obnovitelné energie;
4. Posílení solidarity a lidských vztahů mezi místními zákazníky a podniky (Gelleri, 2009).

Christian Gelleri, učitel ekonomie, vytvořil Chiemgauer se svými studenty. Chiemgauer je členem sítě regionálních měn Regiogeld (asociace Regiomoney). Gelleri byl inspirován ekonomy Silviem Gesellem a Rudolfem Steinerem. Začátek byl těžký, jen malá část firem měla zájem vstoupit do experimentu. Ale pak experiment rychle získal vzrůstající tendenci. Chiemgauer nyní přijímá více než 600 firem v okrese Rosenheim, kde žije 500 000 obyvatel. Obrací se více než 5 milionů Chiemgauer ročně. I když se jedná pouze o 0,2 % ekonomiky Rosenheimu, obrat Chiemgauer roste o neuvěřitelných 100 % ročně.

To znamená, že se jen za několik let může stát významným přínosem pro místní ekonomiku. V roce 2006 byla založena elektronická podoba Chiemgaueru, „eChiemgauer“ díky spolupráci s družstevními a místními bankami. Jen podniky a neziskové organizace potřebují další elektronické účty, zatímco spotřebitelé mají možnost používat elektronické karty nazvané „Regiocard“. Dvě třetiny obratu společnosti Chiemgauer jsou elektronické (Gelleri, 2009).

Stimulace místní ekonomiky: Chiemgauer udržuje kupní sílu v regionu lépe než euro a podporuje místní malé podniky, stimuluje transakce prostřednictvím demurrage. Použití jednotky eura jako funkce účtování je praktické, protože se vyhýbá denním změnám cen v Chiemgauer a umožňuje cenovou transparentnost pro jeho uživatele. Nevýhoda je také jasná: ponechává nestabilitu rostoucích cen na euro. Tato rizika však nemusíme přeceňovat: když problém eura zesílí, může se začít používat jiná účtovací jednotka. Firmy i spotřebitelé mohou koupit Chiemgauer za 1 euro, z nějž 3 centy jdou do místní charity podle volby spotřebitele. To je základní pobídkou pro jednotlivce platit v Chiemgauer namísto eur. Další 2 centy jdou pro vydávající organizace k pokrytí svých nákladů. Jestliže chce firma převést Chiemgauer zpět na euro, obdrží jen 95 centů. To je motivace pro místní firmy platit svým dodavatelům Chiemgauer, a držet tak peníze v místní ekonomice. Chiemgauer používá odpisování každé tři měsíce. V době, kdy vyprší tři měsíce, ten, kdo drží bankovku, musí zaplatit 2 % z nominální hodnoty, aby ji aktivoval. V důsledku toho bývá Chiemgauer v obratu 2,5krát rychlejší než euro, což znamená, že zmenšuje náklady na kapitál – protože koluje 2,5krát rychleji, stejnou míru ekonomické aktivity lze realizovat pouze s 40 % peněz, a tak jsou pro komunitu o 60 % nižší náklady na kapitál (úroky). Chiemgauer nelze použít mimo oblast Rosenheimu, a tak se zastavuje únik kapitálu. Zmírnění tlaku nedostatku kapitálu dělá tento region méně zranitelným vzhledem k mezinárodní nestabilitě (Migchels, 2012).

Gellerimu se podařilo zajistit pro Chiemgauer pevné postavení v komunitě. Zapojením místních charit, které mají jasnou motivaci k práci s Chiemgauer vzhledem k 3 %, které dostanou, když ji lidé kupují, tak vytvořil silnou síť organizací, které propagují svou jednotku. Jemu se také podařilo připojit místní antroposofickou GLS banku. Německo má relativně decentralizovaný bankovní systém, kde mají „Landes Banken“ úzké vztahy s malými a středními podniky. Spolupráce s GLS bankou je důležitá – dělat konkurenci Euru bez pevného systému bankovních účtů v podnikatelském světě je nemyslitelné, hlavně v době internetu a automatizace (Migchels, 2012).

Shaymuratovo

Iniciátor projektu volných peněz v Baškirii, ekonom Rustam Davletbaev, se začal zajímat myšlenkami Silvia Geselle v době krize v letech 2008–2009. V roce 2010 Davletbaev nabídl vyzkoušet tyto nápady jako protikrizový nástroj pro svého bývalého obchodního partnera Arthura Nurgálieva, majitele a generálního ředitele společnosti Shaymuratovo, který se s nástupem krize dostal do problémů s dluhem (Smirnov, 2012).

„Kupony Davletbaeva“ se v obci objevily v květnu 2010. Předtím Davletbaev obcházel celý podnik a vysvětloval každému pracovníkovi, jaké výhody mu donesou kupony. Téměř všichni dali individuální písemný souhlas s přijetím 20 % mzdy kuponem (odmítli pouze dva zaměstnanci z 250). Kdyby chtěli získat další kupony, stačilo by jen napsat prohlášení, že převezmou odpovědnost za sebe, a když nebudou mít čas splatit kupon po dobu 28 dní, ztratí 2 % hodnoty (Smirnov, 2012).

Ztráty z demurrage nesou ti, kteří mají kupony v době vyhlášení: zaměstnanec, obchod nebo domácnost. Dokonce šlo hlavní zatížení z demurrage do domácnosti: průměrně 73 % objemu finančního odpisování. Za rok fungování systému bylo zjištěno, že zaměstnanci ztratili 19 % peněz kvůli demurrage (8,9 tisíc rublů ročně pro celou vesnici – ztráty z inflace někdy byly vyšší). Pro obchody byl demurrage 8 % nebo 3,7 tisíc rublů, což lze považovat za obchodní slevy, které nakonec přinesly dobrý obrat (Smirnov, 2012).

Zpočátku systém fungoval špatně. Hospodářství vyrobilo kuponu za 180 000 rublů. První měsíce zaměstnanci čerpali kupony pouze na 100 000 měsíčně. Ale do konce roku 2010 dosáhl obrat obchodů pouze na kuponech 600 000 rublů – míra obratu kuponů byla 3,3 měsíčně. Do března 2012 dosáhl měsíční obrat pouze kuponů 1,3 milionu rublů. Pro srovnání: celková tržní hodnota společnosti Shaimuratovo je 315 milionů (Smirnov, 2012).

Podle vzorce, který vyvinul Rustam Davletbaev, by podíl obrátu zboží za kupóny v obchodech neměl překročit 20 % z celkového obrátu. Tak byly dosaženy dva cíle:

1. Ceny kuponů byly spojeny s cenou rublu, a to znemožnilo obchodům nepřiměřeně nadhodnocovat cenu zboží prodávaného za kupony;
2. Zvýšení peněz v obrátu umožnilo udržet objem zboží a sortiment v obchodě (Smirnov, 2012).

Důsledkem experimentu se stalo dvanáctinásobné zvýšení obrátu a vyhnutí se následkům ekonomické krize. V budoucích plánech vesnice je převést veškeré operace do elektronické podstaty. Namísto papírových bankovek budou využívat plastické karty (Salichov, 2013).

2.1.2 Místní výměnný obchodní systém

Michael Linton v roce 1983 na ostrově Vancouver spustil systém výměny greenbacks, měny, která je ekvivalentní kanadskému dolaru, a pojmenoval ji LETS (Local Exchange Trading Systems, místní výměnný obchodní systém). Vytvořil taky software regulující výměnu a založil podnik Landsman Ltd. Základem tohoto systému je centralizovaná databáze, která je přístupná pro všechny účastníky sítě LETS a obsahuje veškeré informace o účtech účastníků. Kredit se získává prostřednictvím poskytování veškerého zboží a služeb dalším členům a následně může být použit na nákup ostatního zboží či služeb od ostatních členů LETS (Sheiman, 2012).

Tři možné stavy konkrétního účtu:

1. Záporné saldo – pro jednotlivce je povinností pracovat (zboží a služby) pro společnost. V LETS celá výše těchto záporných zůstatků udává množství pracovní síly k dispozici v systému;
2. Kladné saldo – pro jednotlivce je nárok na využití služeb nebo nákup zboží od společnosti za předem dodané výrobky nebo služby pro členy komunity. Součet všech pozitivních bilancí ukazuje plné očekávání pracovní síly ukryté v systému;
3. Nulový zůstatek – jednotlivce nemá žádná očekávání a žádné závazky, které musí splňovat. LETS je uzavřený systém, jejich celkový zůstatek se vždycky rovná nule (Nikolaev, 2004).

Linton studoval sociální aspekty chudoby a poznamenal, že v každé komunitě úroveň obchodu přímo závisí na tocích oficiální měny. Pokles počtu volných finančních prostředků nevyhnutelně povede k poklesu podnikání, nezaměstnanosti a sociálním problémům. Linton také poznamenal, že množství zboží a služeb, o které jsou lidé ochotni se podělit, nezávisí na počtu volných finančních prostředků. Často lidé mají dost předmětů a schopnost sdílet, ale nemají dost finančních prostředků. Z toho pochází myšlenka doplnit peníze s cílem pomoci místnímu hospodářství. Peníze jsou v tomto případě jen informace, nemusí současně splňovat funkce uchovatele hodnoty (Nikolaev, 2004).

System je velmi jednoduchý: například Jenny musí sekat trávu v přední části domu. Prohledá místní zpravodaj a zjistí, že tuto službu nabízí Bill. Zavolá Billovi a dohodnou se na ceně 30 fazolí. Když je trávník opotřebovan, Jenny zavolá koordinátorovi (obvykle dobrovolník), který vybere 30 fazolí z jejího účtu a přenesení je na účet Billa. Fazole existují jen na papíře a žádné daně ani úrok za transakci nebudou účtovány. LETS systém funguje autonomně, bez státu. Každá skupina má své peníze: kromě fazolí existují také např. talenty, linky, ecu, Eddie (Sheiman, 2012).

Po prvních úspěších a chybách byl systém dál rozvíjen a postupně se začal šířit po celém světě. Systémy lokálních měn, včetně těch odlišných od LETS, se objevily ve Spojených státech, Austrálii a na Novém Zélandu, ve Velké Británii, Francii a Japonsku. V zemích třetího světa byl kolem poloviny 90. let systém zahájen v Mexiku, Salvadoru, Peru, Argentině, Brazílie, Senegalu, Thajsku, Indonésii. Zahájený v roce 1995 v Argentině, LETS systém Global Barter Network se stal největší národní sítí ve světě s 500 pobočkami, půl milionem členů a obratem mnoha milionů dolarů v ekvivalentu. GBN je distribuován v Jižní a Střední Americe, jeho dceřiné společnosti působí v Uruguay, Brazílie, Chile, Peru a Kolumbii (Sheiman, 2012).

Systémy jsou založené na pěti základních principech:

1. Platba v pořizovací ceně – LETS je nekomerční nezisková organizace s výrazným etickým důrazem. Při platbě se za náklady neúčtuje žádná provize a nikdo nevydělává. Profesionální manažeři dostávají fixovanou odměnu v místní měně;
2. Souhlas – každý účastník při vstupu do systému na sebe bere povinnost splácet záporný zůstatek na účtu svými službami nebo zbožím. Souhlas je nezbytný pro každou transakci: nikdo nemá povinnost obchodovat s určitým účastníkem;

3. Zveřejnění – důvěra účastníků v systém a v sebe navzájem má zásadní význam pro LETS. Každá smluvní strana může požádat o informaci o celkovém obratu a zůstatku na účtu ostatních účastníků. To částečně odstraňuje otázku zneužívání;
4. Ekvivalence – peníze LETS jsou ekvivalentní národní měně. To usnadňuje vstup pro nové účastníky systému a zlehčuje účetnictví a výpočet daně z právnických členů systému;
5. Bezúročné – peníze LETS existují pouze s cílem usnadnit výměnu. Nevypatí se je držet nebo používat jako zboží (Nikolaev, 2004).

Systém LETS provádí kontrolu účtu. Centrální systém rozděluje účastníky při poskytování služeb, ale nenese odpovědnost za kvalitu těchto služeb nebo kompetence těch, kdo je poskytují, nebo problémy s platbami, clem a daní. Zůstatek účtů kreditní nebo debetní nevyvolává úrok a účastníci nesnaží se mít pozitivní účet pro přístup do systému. Důraz je kladen na přátelskou povahu v systému, jeho transparentnost a zapojení všech členů systému k práci. Pozdější LETS stanovují limity na účtech, existují zvláštní komitety, které jsou navrženy tak, aby včas najít „abnormální účty“ (debetní překročení limitů) a s jejich majiteli najít způsoby, jak přivést účet do pořádku. Neexistuje žádná centrální autorita (Nikolaev, 2004).

Výměny v systému LETS (na rozdíl od Time bank) jsou často předmětem zdanění. Ve Velké Británii a Austrálii, kde jsou LETS široce používány, je daňový status transakce určen profesionálními kritérii. V případě, že navrhovaný produkt nebo služba souvisí s odbornou činností člověka, bude jeho poskytování dalším účastníkům považováno za obchodní činnost a bude zdaněno. Pokud LETS nezakládá profesionální zaměstnání osoby, její příjem získaný v rámci LETS je osvobozen od daní. Společnost LETS si tak zachovává autonomii ve vztahu k vnějšímu hospodářskému systému, pouze pokud se jedná o dodatečný, nikoliv alternativní měnový systém (Sheiman, 2012).

Obecně platí, že první systémy LETS byly vytvořeny díky osobní iniciativě jednotlivých dobrovolníků a přispěly k řešení soukromých problémů účastníků, k rozvoji komunikace uvnitř komunit. Ve své původní podobě postupně klesaly. Důvodem je nedostatek mechanismů ekonomické samoregulace, který povzbudil růst počtu bezohledných účastníků, kteří jen spotřebovávali prostředky systému a neomezeně zvyšovali svůj vlastní kredit. Nicméně v současné době je tato forma, která se po přechodu od papírového účetnictví k použití různých IT platforem podstatně rozvinula, největší

formou systémů komplementárních měn. Celkově existuje přes 3500 systémů LETS odlišných forem a obsahů (Mitusov, 2012).

2.1.3 Banka času

Time Bank (banka času) je sociálně-ekonomický model založený na principech vzájemné pomoci a původní rovnosti všech účastníků a za použití netržních mechanismů. Myšlenka vytvoření Time Bank patří americkému právníkovi, doktorovi práva, doktorovi filosofie a publicistovi Edgarovi Kahnu. Na začátku roku 1980 navrhl použití přidané měny – času stráveného osobou na pomoc jiné osobě („Time Dollars“). Vzhledem k nedostatku „klasických“ peněz by takový krok, podle názoru odborníka, mohl pomoci vyřešit problémy nezaměstnanosti, nerovného přístupu k základnímu zboží a službám, sociální nespokojenosti a oživení místních komunit. Později Kahn vyjádřil své myšlenky v podobě jednotné teorie v knihách „No More Throw-Away People“ a „Time Dollars“. Myšlenky vyjádřené Kahnem postupně našly své příznivce a dnes jsou různé modely Time Bank představené v mnoha zemích světa (Cahn a Gray, 2015).

4 hlavní principy, které tvoří základ Time Bank:

1. Neexistují žádní „zbyteční“ lidé: každý člověk je jedinečný a má určité dovednosti, které mohou zlepšit život ostatních;
2. Každá poctivá práce je sama o sobě hodnotou a neměla by být rozdělena na více a méně významné;
3. Význam principu vzájemné pomoci je v přenesení pozornosti od otázky „Jak vám mohu pomoci?“ ve směru: „Jak můžeme si navzájem pomáhat?“ To podtrhuje důležitost každého člověka;
4. Hodnota práce nemůže být vždy vyjádřena v peněžním ekvivalentu (Cahn a Gray, 2015).

Model je velmi jednoduchý na implementaci: strávíte svůj volný čas na splnění nějaké práce pro ostatní účastníky projektu: venčit psy, starat se o dítě, poskytovat stomatologické služby, péct chleba, posekat trávník. Za každou hodinu práce dostáváte peníze v místní měně ve stanovené výši, například 10 „time dollars“. Potom si za tyto peníze můžete koupit další služby, které jsou registrovány v tzv. „Time bank“, nebo zboží v obchodech, které jsou účastníky projektu. První Time dollars byly zavedeny v roce 1986 a staly se velmi populární hlavně ve Spojených státech a Japonsku (Mitusov, 2012).

Banky času se primárně zaměřují na výměnu služeb mezi členy komunity a málokdy předpokládají obrat z komodit nebo poskytování drahých a specializovaných služeb. Ve většině případů jsou všechny takové projekty iniciativou jednoho nebo několika lidí, kteří jsou jádrem a motorem všech procesů (Mitusov, 2012).

Ithaca hour

Výrazným příkladem zavedení do měnového systému je tzv. „Ithaca hour“ – systém cirkulace k dolarům alternativních papírových peněz, který v roce 1991 vytvořil občanský aktivista Paul Glover v americkém městě Ithaca. Cílem bylo vytvořit místní měnový systém schopný řešit problém deficitu národní měny v situaci odlivu kapitálu z regionu. Glover výslovně zdůraznil místní povahu měny, vytisknul bankovky s obrazy slavných míst a lidí města Ithaca. Bankovky také obsahovaly nápis „In Ithaca We Trust“ – analogicky k „In God We Trust“ (věříme v Boha) na federálních dolarech (Sheiman, 2012).

Podle organizace vydávající tuto měnu je Ithaca hodina, vytvořená v roce 1991 v Ithace v New Yorku v USA, „nejstarší a největší komplementární měnou ve Spojených státech“. Jedna hodina odpovídá jedné hodině práce nebo 10 dolarům. Ithaca hodiny jsou papírovou měnou, a aby bylo možné je používat, je třeba se připojit k hodinovému systému. Její členové mohou očekávat bezúročné roční půjčky na rozvoj podnikání (ForexTimes, 2014).

Prvními členy nového měnového systému se stali přátelé a známí Glovera. Každý, kdo souhlasil s účastí v experimentu, obdržel novou měnu – Ithaca hodiny – v částce rovnající se 40 dolarům. Platba zboží a služeb může být provedena na základě kombinace: část nákladů v hodinách a část v dolarech. Jedna hodina se rovnala 10 dolarům, což zhruba odpovídalo velikosti minimální mzdy za hodinu práce v oblasti Ithaca (Sheiman, 2012).

Kruh uživatelů měny jako platebního prostředku v rámci vzájemné výměny zboží a služeb začal rychle růst. Se záviděníhodnou energií Glover přilákal nové představitele místní komunity k účasti na oběhu doplňkové měny. Podařilo se mu zaujmout významný počet zástupců místních podniků, kteří hledali pod tlakem konkurence velkých národních a nadnárodních obchodních struktur další prodejní kanály. Hodiny začaly být přijímány místními restauracemi, obchody, autoservisy a mnoha dalšími komerčními organizacemi. Deset let po založení systému se obchodní obrat v Ithaca hodinách rovnal několika

milionům dolarů. Důležitým nástrojem pro vytváření ekonomických výměn mezi místními obyvateli na základě hodin byl speciální vydávaný deník o zboží a službách jak fyzických, tak právnických osob, které přijaly novou měnu jako platební prostředek (Sheiman, 2012).

Ithaca hodiny jsou nyní považovány za jeden z nejúspěšnějších experimentů ve světě vytváření komplementárních měnových systémů. Je však důležité zaznamenat, že Paul Glover nedosáhl úspěchu na první pokus. Úspěchu hodin předcházela neúspěšná pokus vytvořit v Ithace systém LETS. Nedokázal ho zachránit před neúspěchem ani s pomocí Michaela Lintona, který přijel speciálně na podporu projektu. Takzvané LETS přežily pouze 10 měsíců. Po uzavření projektu se Glover rozhodl vytvořit mobilnější měnu, konvertibilní na dolary. V důsledku toho přišel na měnu, která má papírovou formu, je ve volném obratu a není vázána na osobní účet účastníka (jako v případě LETS), ale je chráněna před odtokem zahraničí (Sheiman, 2012).

2.1.4 WIR

WIR – zkratka z německého *Wirtschaftsring-Genossenschaft* (Švýcarský hospodářský okruh). WIR je banka v Curychu a také měna, kterou vytváří. Projekt byl zahájen v roce 1934 z iniciativy dvou podnikatelů – Wenera Zimmermanna a Paula Enze. Příkladem posloužil projekt „Notgiralgeld“ družstva *Genossenschaft Deutsche Ausgleichskasse* zahájený v roce 1931 v sousedním Německu Waltherem von Etzdorfem, který používal regionální bezhotovostní měnu a pokrýval 45 regionů Německa, ale v roce 1934, když se nacisté dostali k vládě, byl zakázán na základě zákona proti zneužívání používání bezhotovostního platebního styku (Katasonov, 2016).

Prvními účastníky projektu WIR bylo sedm menších švýcarských společností, které vytvořily družstvo *WIR Economic Circle Cooperative*. Projekt začal v těžkou dobu Velké hospodářské krize, kdy byl celý západní svět dušen nedostatkem peněz. Start byl rychlý: na začátek roku 1935 počet účastníků v projektu již přesáhl 1000 firem. Odborníci říkají, že idea projektu byla inspirována dílem Silvia Geselleho, který navrhuje zavést do oběhu na regionální úrovni peníze osvobozené od úroku. Za prvé, svobodné peníze zaplňují deficit normálních (oficiálních) peněz. Za druhé, v důsledku negativní úrokové sazby mají vyšší rychlost oběhu, což pomáhá vytáhnout ekonomiku z krize a deprese (Katasonov, 2016).

Projekt WIR jako kombinace barterové transakce mezi podniky zapojenými do projektu. Provedení operací a účtování se koná pomocí speciální měny. WIR měna existuje pouze v bezhotovostní podobě a využívá se jen v rámci společností (družstva) WIR. Lze jej použít nejen jako prostředek k účetnictví (měřítko hodnoty) a prostředek směny, ale i pro vzájemné poskytování úvěru mezi členy družstva. Proto se projektu WIR taky říká společnost vzájemného kreditování (Katasonov, 2016).

Tento projekt je jeden z největších na světě v používání komplementárních měn, existuje již rekordně dlouhou dobu – více než 80 let. Na rozdíl od mnoha dalších iniciativ v zavádění komplementárních měn, které se setkaly s odporem ze strany státních orgánů, byl projekt WIR legalizován v počátečních fázích jeho provádění. První se založilo družstvo. Pak bylo zahájeno zúčtovací středisko, které bylo reorganizováno do komerční banky a obdrželo licence od Swiss National Bank k provedení úvěrových operací. Později bylo WIR oficiálně uznáno měnou fungující spolu s oficiálním švýcarským frankem. Míra WIR k švýcarskému franku je 1:1. Banka WIR pracuje ve dvou měnách – a to jak ve svých vnitřních penězích, tak i v švýcarských francích. WIR měna není konvertibilní do švýcarského franku nebo jiných měn (Katasonov, 2016).

Banka WIR má velkou územní síť: šest regionálních poboček. V současné době je zákazníky banky 62 000 členů družstva. Jsou jimi výhradně malé a střední podniky v zemi (skoro čtvrtina všech švýcarských firem). Společenský význam WIR projektu je obtížné oceňovat, protože členové družstva poskytují práci pro 2/3 celkově zaměstnaných ve švýcarské ekonomice. Roční obrat v měně WIR je blízký hodnotě rovnající se 2 miliardy švýcarských franků. Průměrná hodnota úvěrů poskytnutých ve WIR měně je skoro 1 miliarda. Škála operací banky se zvyšuje, když jsou ekonomika a bankovní systém ve Švýcarsku ve fázi krize (Katasonov, 2016).

V období 1936–1948 banka využívala negativní úrokovou sazbu, pak měla během několika let nulové procento úroků. V roce 1952 začala banka účtovat malé procento pro vklady a úvěry v místní měně. Přestože současná roční úroková sazba se nachází v rámci 1 %, někteří věří, že se jedná o závažný odklon projektu od podoby, v jaké byl koncipován v roce 1934. Na druhé straně, zastánci projektu WIR tvrdí, že ve skutečnosti banka nepřebírá žádný úrok, ale jenom komise potřebné k pokrytí nákladů banky. WIR-měna je plně kryta komoditami členů družstva. Žádná inflace v cirkulaci systému WIR-měny nemůže být (Katasonov, 2016).

2.1.5 Nevýhody komplementárních měn

Doplňkové měny mají řadu nevýhod. Například pokud je míra komplementární měny vázána na národní, nedbalá manipulace se systémem může mít za následek ztrátu hodnoty komplementární měny, k níž došlo s holandským dolarem (Michigan, USA) v březnu 2009, kdy společnost řídící systém CertifiChecks byla uzavřena a 108 tisíc amerických dolarů, které zajišťovaly práci systému, prostě zmizelo. Naštěstí se ministerstvo obchodu města Holland rozhodlo kompenzovat ztrátu. Problémem může být také to, že ti, kteří nesdílí myšlenku, která stojí za vytvořením komplementární měny, se pravděpodobně nezúčastní systému (ForexTimes, 2014).

2.2 JAK Bank

Členská banka JAK Medlemsbank je první družstevní, bezúročná banka ve Švédsku a možná i ve světě, kde členové sdílejí výhody životaschopného bezúročného bankovního systému, za který oni sami nesou odpovědnost (Anielski, 2004). Švédská JAK Banka je založena na dánském konceptu od roku 1931. Začala svou práci v roce 1965 a získala bankovní licenci v roce 1997. Jedná se o družstevní banku vlastněnou jejími členy, kterých je skoro 38 000. JAK je zkratka od Jord Arbete Kapital, což v překladu ze švédštiny znamená půda, práce a kapitál – hlavní výrobní faktory. Jejím hlavním cílem je poskytovat svým členům bezúročné půjčky. Banka provádí svou práci s ohledem na čtyři základní myšlenky:

1. Účtování úroku je nepříznivé pro stabilní ekonomiku;
2. Účtování úroku způsobuje nezaměstnanost, inflaci a ničení životního prostředí;
3. Úroky převádí peníze od chudých k bohatým;
4. Účtování úroku upřednostňuje projekty, které dosahují vysokých zisků v krátkodobém horizontu (Migchels, 2012).

Banka vystupuje proti tomu, že někdo může vydělávat jen kvůli tomu, že má peníze a nic nevyrobí. Stejně jako ostatní banky, JAK má provozní náklady, které zahrnují přebytek zaručující dlouhodobou udržitelnost a krytí úvěrových ztrát. Poplatky se upravují podle zásady primárních nákladů tak, aby nevedly k přerozdělování finančních prostředků, a žádné zisky tak nejsou poskytovány majitelům. Podle konvenčního významu se úrokem rozumí očekávání nepřetržitého příjmu z kapitálu nebo poplatku za úvěr, který je účtován věřitelem. To znamená přerozdělení zdrojů od těch, kteří mají málo, pro ty, kteří mají

spoustu. Za úroky jsou považované všechny poplatky za půjčky, které přesahují skutečné a přiměřené náklady, které věřitel bude spravovat. Existuje tedy rozdíl mezi tím, co se vyplácí jako úroky, a tím, co se vyplácí jako náklady nebo platba za úvěr (JAK Medlemsbank).

2.2.1 Historie banky

JAK poprvé začal v Dánsku během ekonomické deprese 30. let minulého století. Družstevní společnost vznikla z přesvědčení, že úrok je hlavní příčinou ekonomické nestability spolu s inflací a vysokou úrovní nezaměstnanosti. Prvním praktickým projektem v roce 1931 bylo úspěšné vydání bezúročné měny podporované zemědělskou půdou. Ale úspěch měny se ukázal jako hrozba pro vládu a po pouhých dvou letech byl projekt zakázán. Druhý experiment byl zahájen v roce 1934, což bylo ekvivalentní novějšímu a rozšířenějšímu systému místních výměnných obchodů (LETS) umožňujících obchodování se zbožím a službami bez nutnosti měny v hotovosti. Třetí experiment, systém bezúročných úspor a půjček, byl také zahájen v roce 1934. Ten fungoval podobně, ale ve větším měřítku jako „úvěrové kruhy“, které používají malé skupiny lidí v rozvojových zemích. Účastníci spolu šetří a z těchto shromážděných úspor by si mohli střídavě získávat bezúročnou půjčku. Tato iniciativa, i když byla populární, se setkala s odporem úřadů a byla zlikvidovaná v roce 1938. Nicméně byl vyvinut nový spořitelní a úvěrový systém a ten začal fungovat v roce 1944 a rostl neustále, získal bankovní licenci a stal se jednou z 20 největších bank v Dánsku. Tento systém umožňuje lidem spořit bezúročně a poté si vypůjčit násobek svých úspor. Fungovalo to dobře, zatímco vklady v bance rostly, ale s nárůstem vkladů se poptávka po úvěrech stala obtížnější. V roce 1973 byl JAK nucen ke sloučení s Bikuben Bank. Po této fúzi předchozí členové JAK zahájili několik lokálních úsporných a úvěrových JAK systémů a některé z nich fungují ještě dnes. Jsou omezeny předpisy, které zajišťují, že působí pouze v rámci svých místních společenství (Burton, 2008).

Malá skupina lidí ve Skövde, Švédsko, sympatizovala s myšlenkou JAK v Dánsku a v roce 1965 vytvořila vlastní neziskovou organizaci se stejnými účely: zbavit lidi dluhových zatížení a šířit informaci o vlivech úroků na ekonomiku. Po letech diskuse o úroku a rozvíjení systému byl první úvěr vydaný v roce 1970. Dokonce růst podnikání byl během příštích dvou desetiletí velmi pomalý. Pak s vysokými úrokovými sazbami v pozdních osmdesátých letech a recesí z počátku devadesátých let členství rychle rostlo

a každoročně se zdvojnásobovalo. Tato úroveň růstu se pro JAK stala katastrofickou. Příliv členů byl převážně tvořen lidmi, kteří hledali osobní finanční zisk bez pochopení filozofie JAK, a proto nebyli angažovanými členy banky. Požadavek na půjčky se stal nepoužitelným a členové stáhli peníze, což značně zhoršilo likviditu společnosti. Manažeři si v této době uvědomili, že potřebují vytvořit stabilnější základnu, aby zachránili banku a rozhodli se k restrukturalizaci organizace, dokud nebyli schopní úspěšně požádat o plnou bankovní licenci v roce 1997 (Burton, 2008).

Bankovní licence dramaticky zvýšila regulaci banky, ale důležité je, že dala JAK větší důvěryhodnost, protože to znamenalo, že vláda chránila úspory členů až do určité úrovně. Od té doby JAK neustále roste od pevné nadace s přírůstkem členství v průměru o 10 % ročně. V roce 2008 měla členská banka JAK ve Švédsku 36 000 členů a přibližné úspory ve výši 90 milionů liber. Pořád je provozovaná z ústředí ve Skövde, které zaměstnává 26 zaměstnanců. Pak se otevřela druhá kancelář se dvěma zaměstnanci v Orlse, kde je nejvyšší hustota členů JAK z celého Švédska, a tak členové regionu požadovali místní kancelář. Veškerá činnost JAK se provádí telefonicky, přes internet nebo poštou. Služby nabízené společností JAK jsou stále omezeny na jednoduché úspory a půjčky, což znamená, že členové musí používat jinou konvenční banku pro každodenní transakce. V současné době probíhají projekty, a to opět na žádost členů, aby byly zavedeny platební služby, bankovní automaty a internetové bankovníctví. Neexistují žádné plány na otevření poboček kvůli vysokým provozním nákladům, internet poskytuje prostředky k efektivnímu servisu pro více lidí (Burton, 2008).

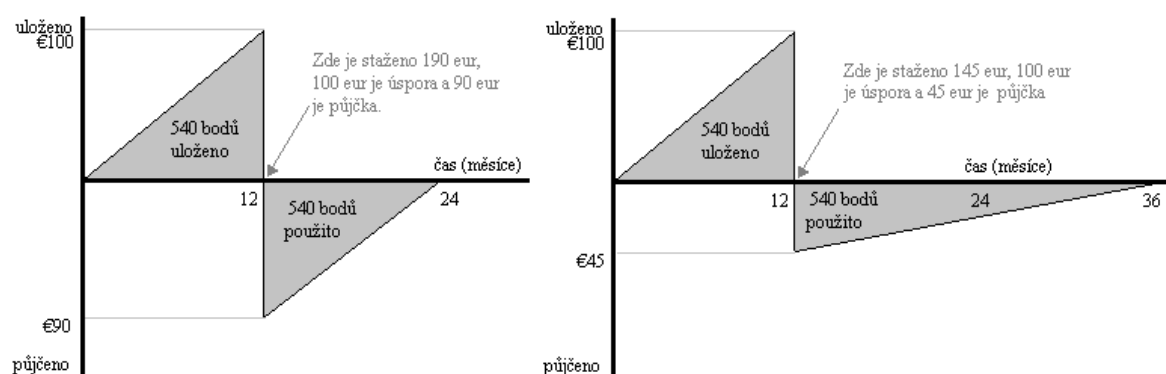
V roce 2017 je v bance zaregistrováno 37 760 členů, což je o 1000 členů méně než před 2 roky. Za rok 2016 banku opustilo 3825 členů, z kterých bylo 1810 vyloučeno z důvodů nezaplacení poplatků. Počet mladých členů ve věku 15–30 let se snížil o 273, z 5974 zbylo 5 701. Stav členů banky na 1. ledna 2018 je 36 340 (JAK Medlemsbank).

2.2.2 Systém spoření a půjčování

Hlavním cílem společnosti JAK je poskytovat svým členům bezúročné půjčky. K tomu je třeba provádět bezúročné úspory. Vzhledem k volbě mezi úvěrem bez úroků nebo spořením bez úroků většina zvolí úvěr. Banka JAK nemůže, samozřejmě, půjčovat peníze, když nemá žádné úspory na spořicích vkladech, a tudíž se používá systém Spořicích bodů. Každý člen, který chce získat půjčku, nejprve musí uspořit peníze a za celou dobu spolupráce s JAK každý člen ušetří zhruba stejné množství peněz, jako si

půjčí. Pro nového člena JAK prvním krokem k bezúročnému úvěru je spoření peněz a tím získání Spořicích bodů. Body jsou vypočteny jako uložená částka vynásobená počtem měsíců, pro které je uložena, vynásobená Spořicím faktorem. Tento faktor závisí na typu spořicího účtu zvoleného účastníkem a nachází se v intervalu od 0,5 do 1 (Carrie, 2001). Po uložení peněz na spořicí účet v JAK po dobu nejméně šesti měsíců může člen požádat o úvěr. Pro půjčení 1 eura na jeden měsíc, musí zaplatit 1 Spořicí bod. Výše úvěru a doba splácení jsou zcela závislé na členovi, pokud má k dispozici dostatečný počet Spořicích bodů. Například půjčování 90 eur na 1 rok, při Spořicím faktoru 0,9 (typické pro dané účty), vyžaduje stejný počet úsporných bodů jako půjčování 45 eur s dobou splácení 2 roky (Carrie, 2001).

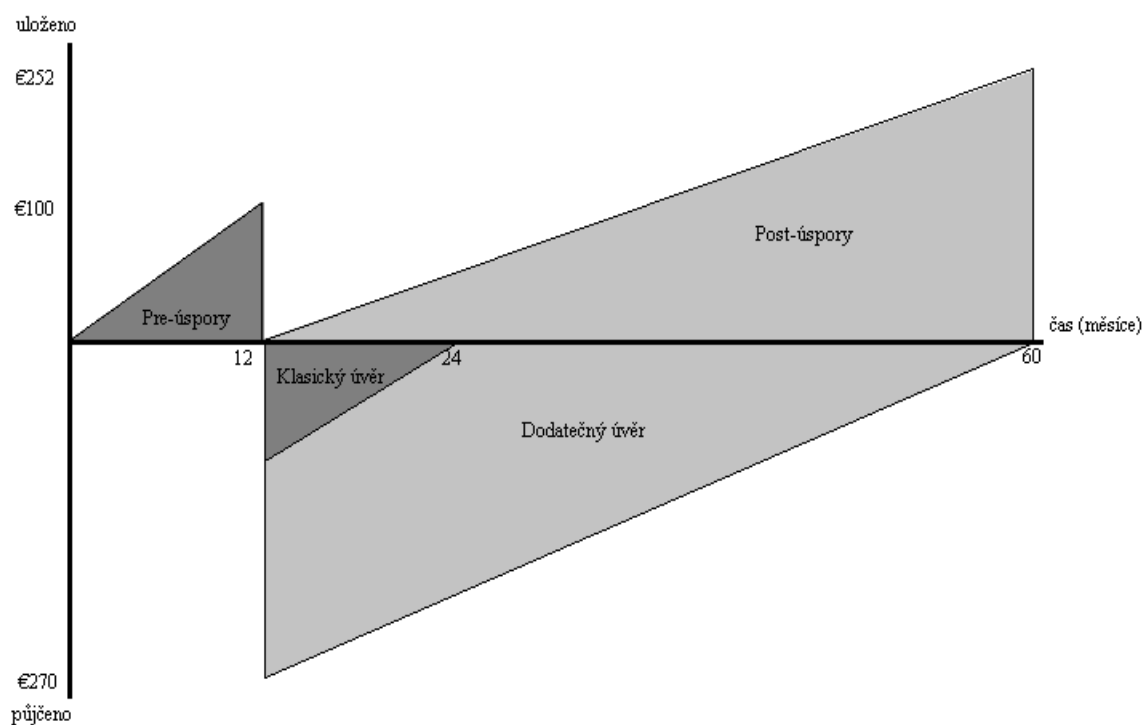
Obrázek 2: Klasický úvěr v JAK bance a alternativní klasický úvěr s menší částkou, ale větší dobou splácení

Zdroj: Carrie, 2001

Kromě základního úvěru, který využívá již získané Spořicí body, mohou členové požádat o dodatečný úvěr s využitím Spořicích bodů, které budou získané v budoucnu. V tomto případě každá splátka úvěru zahrnuje taky platbu na spořicí účet. Platby jsou strukturovány tak, že při úplném splacení úvěru budou získány všechny potřebné Spořicí body. Důsledkem toho je, že po splacení dodatečného úvěru člen uspoří značnou částku. Úspory vzniklé v průběhu splácení úvěru jsou známé jako „post-úspory“, zatímco ty, které předcházejí půjčce, jsou „před-úspory“. Jakmile je úvěr splacen, zůstatek post-úspor je dostupný členovi a může být stažen, nebo, jak se často děje, být použit jako úvodní úspora pro nový úvěr (Carrie, 2001).

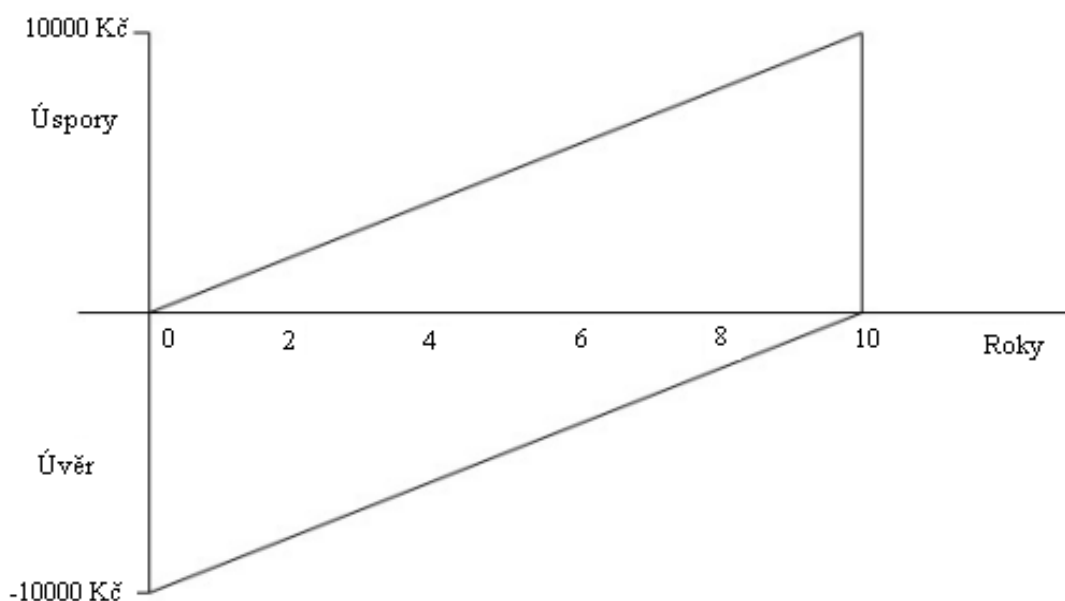
Obrázek 3: Klasický a dodatečný úvěr v JAK bance

Zdroj: Carrie, 2001

Nyní systém funguje tak, že lze si peníze rovněž vypůjčit i dříve, než bude provedená nějaká úspora. Úspory, které se uskutečňují souběžně se splácením úvěru, jsou doplňkové úspory a Spořicí faktor pro ně se rovná 1. V tomto případě je 10 000 korun půjčených a vyplácí se za deset let. Opět platí, že uložená částka musí odpovídat vypůjčené. Proto musí v průběhu deseti let uspořit taky 10 000 korun. Výhodou pro člena je, že ušetří 20 000 za deset let, z kterých 10 000 dostane ještě na začátku a dalších 10 000 na konci období (Burton, 2008).

Obrázek 4: Úvěr s doplňkovými úsporami v JAK bance

Zdroj: Burton, 2008

2.2.3 Platba za úvěr

Členský poplatek činí 300 SEK, které se platí při začátku členství. Výše poplatku však nestačí na to, aby společnost dosáhla výše 5 milionů eur, kterou musí mít jako vlastní kapitál, jelikož JAK se formálně stal bankou v roce 1997. K vyřešení tohoto problému používají „úvěrovou kapitálovou zálohu“ – je to záloha, kterou vkládá vypůjčitel na celou dobu splácení. Tento vklad činí 6 % z původní částky úvěru a na konci doby splácení je vrácen vypůjčiteli. Například pro půjčku ve výši 100 000 SEK člen musí uložit v JAK částku úvěru 6000 SEK. Podíl na půjčce zůstane po období splácení v bance a bude vrácen členovi, když úvěr bude zcela splacen (JAK Medlemsbank).

Správní náklady v roce 2013 na provoz banky činily 33,7 milionů švédských korun. Tyto náklady jsou kryté převážně prostřednictvím půjček a členských příspěvků. Skutečnost, že banka má úvěrový poplatek, znamená, že půjčky v JAK mají cenu. Tomu se však neříká „úrok“, ale spíš „poplatek“, protože je viděn ideologický rozdíl mezi používáním výnosů pouze k úhradě administrativních nákladů a jejich používáním pro splácení úroků za spoření a dividend akcionářům (JAK Medlemsbank).

Členové platí pouze za skutečné náklady na úvěrovou činnost, což jsou administrativní náklady a ztráty, ale tato platba není počítána zvlášť pro každý úvěr. Dnes má JAK úvěrové poplatky ve výši 3 % od ročního dluhu. Taková výše poplatku je stanovena

v úvěrové smlouvě po celé období. Proto členové od počátku vědí náklady na půjčku. 3 % jsou částkou, která se hodí nejlépe, aby se dosáhlo rovnováhy mezi příjmy z úvěrů a výdaji z úvěrové činnosti. Pokud JAK udělí více půjček s podobnou výší nákladů, pak toto procento může klesnout, ale pokud JAK udělí méně půjček, pak toto procento může vzrůst. Výše poplatku se však může změnit pouze pro nové členy, nikoliv pro členy, kterým je úvěr již poskytnut (JAK Medlemsbank).

2.2.4 Příklad úvěru v JAK se splacením všech poplatku

Předpokládejme, že si člen banky, který zatím neuskutečnil žádné úspory, půjčuje za 15 let 15 000 eur. Úvěr se vyplácí v pravidelných splátkách každý měsíc po celou dobu, což je v tomto případě 83,33 eur měsíčně. Poplatek za náklady z úvěru činí 3 % od klesajícího ročního dluhu, takže v prvním měsíci je výplata 37 eur, za 7 let 23 eur, a v posledním měsíci je jen 0,2 eur. Celková cena poplatku činí 3409 eur. Kromě toho je klient povinen dosáhnout nulového zůstatku Spořicíh bodů do konce období. Za tímto účelem musí uspořit každý měsíc částku rovnající se měsíční splátce z úvěru – 83,33 eur. Z toho vyplývá, že celková měsíční platba se skládá z tří složek:

1. Splácený dluh: 83,3 €;
2. Provedení povinné úspory: 83,3 €;
3. Splacení poplatku za náklady na úvěr: 3 % od klesajícího ročního dluhu.

Měsíční platby začínají na úrovni 203,6 eur za první měsíc a do konce období se sníží na 166,8 eur za poslední (JAK Medlemsbank).

Kvůli povinným úsporám bude člen nejen po 15 letech zbaven dluhů, ale bude mít k dispozici i 15 000 eur na spořicíh účtu v JAK. Tyto peníze jsou uvolněny po dosažení kladného zůstatku spořicíh bodů (obvykle jeden měsíc po poslední měsíční platbě) (JAK Medlemsbank).

2.2.5 JAK banky v jiných státech

Projekt Jak Italia se narodil v květnu 2008 v důsledku vysílání Giorgio Simonetti v italském televizním programu „Report“. Po několika týdnech se objevil první blog, ke kterému se přihlásilo hodně lidí po celém státě, všichni se zajímali o systém švédské banky JAK. Díky rostoucímu zájmu a novým lidem, kteří se připojili, byla v září 2008 založena společnost Kulturní asociace JAK Bank Italia ve Florencii se záměrem

replikovat model švédské banky v Itálii. V srpnu roku 2010 byl u notáře uložen statut „Družstva finančního vzájemného styku JAK“ a tím byla stvořena první italská družstevní organizace JAK (JAK Medlemsbank). V září roku 2010 zahájila svou činnost JAK Finsko (JAK Finland).

2.3 Islámské bankovníctví

Islámským bankovníctvím se označuje systém bankovní činnosti, který je v souladu se zásadami Šaría (islámského zákonu) a jeho praktickým uplatněním prostřednictvím rozvoje islámské ekonomie. Principy, které zdůrazňují morální a etické hodnoty ve všech jednáních, mají širokou univerzální přitažlivost. Šaría zakazuje placení nebo přijímání úrokových poplatků (Riba) za půjčování peněz, jakož i provádění obchodních a jiných činností, které poskytují zboží nebo služby považované za odporující jeho zásadám. Navzdory skutečnosti, že tyto principy byly používány jako základ pro prosperující ekonomiku v dřívější době, teprve koncem 20. století vzniklo množství islámských bank, které poskytují alternativní základnu muslimům, i když islámské bankovníctví není omezeno jen na muslimy (IIBI).

Islámské bankovníctví má stejný účel jako tradiční bankovníctví kromě toho, že funguje podle pravidel Šaría, známými jako Fiqh al-Muamalat (islámské předpisy o transakcích). Mnoho z těchto zásad, na nichž je založeno islámské bankovníctví, je všeobecně uznáváno po celém světě. Tyto zásady nejsou nové, ale pravděpodobně se jejich původní stav změnil v průběhu století (IIBI).

Dnes pracuje více než 100 finančních institucí na principu bezúročného islámského bankovníctví. Mezi země, ve kterých tyto instituce fungují, patří Švýcarsko, Lucembursko, Dánsko, Filipíny, Spojené státy americké, Anglie, Jihoafrická republika a Bahamy. Kromě toho banky Citibank, Union Bank of Switzerland, Kleinwort Benson, ANZ Grindlays, Goldman Sachs, Kuvajt a Arab Banking Corporation mají bezúročné islámské bankovní oddělení (Bank Asya).

2.3.1 Principy islámského bankovníctví

Principy islámského bankovníctví dodržují zákon Šaría, který je založen na Koránu a Hadíthu, zaznamenaných výrociích a činnostech proroka Mohameda. Když jsou potřebné další informace nebo pokyny, islámští bankéři se obracejí na učené znalce nebo

používají nezávislé uvažování založené na zvycích a současně zajišťují, aby se jejich nápady neodchýlili od základních principů Koránu (Investopedia).

Principy islámského financování jsou zakotveny v Koránu a muslimové věří, že jsou to přesná slova Boží, jak byla odhalena prorokovi Mohamedovi. Tyto islámské principy financí lze omezit na čtyři individuální koncepty:

1. Zákaz úroků nebo lichvy;
2. Etické normy;
3. Morální a sociální hodnoty;
4. Odpovědnost a obchodní rizika.

Prvním a nejdůležitějším pojetím je, že jak účtování, tak přijímání úroků je přísně zakázáno. Toto je obecně známé jako Riba nebo Lichva. Peníze samy o sobě nesmí vytvářet zisk. Když Riba napadá celé hospodářství, ohrožuje blaho všech lidí žijících v této společnosti. Pokud se investoři více zajímají o úrokové sazby a garantované výnosy než o příčiny použití, pro které jsou peníze vloženy, výsledky mohou být pouze negativní (Al Baraka).

Druhý řídicí princip se týká etických standardů. Když muslimové investují své peníze do něčeho, je jejich náboženskou povinností zajistit, že to, do čeho investují, je dobré a zdravé. Právě z tohoto důvodu zahrnují islámské investice vážné zvážení podnikání, do kterého má být investováno, jeho politiku, produkty a služby, které poskytuje, a vliv na společnost a životní prostředí. Jinými slovy, muslimové se musí podrobně zabývat obchodem, do kterého se chystají zapojit. Ve všech aspektech finančního systému má islám jistá pravidla, určité předpisy o tom, jak by se muslimové měli účastnit těchto činností. Například při obchodování s akcemi nebo na trhu s cennými papíry se islám zaměřuje na aktivity společností, aby zjistil, zda se společnosti podílejí na činnostech, které jsou v souladu se Šariou (Al Baraka).

Třetí hlavní princip se týká morálních a sociálních hodnot. Korán vyzývá všechny své přívržence, aby se starali o chudé a opuštěné. Očekává se, že islámské finanční instituce poskytnou těm, kteří to potřebují, zvláštní služby. To se neomezuje na pouhé charitativní dary, ale je to také institucionalizováno v průmyslu ve formě bezúročných půjček nebo Al Quard Al Hasan. Podnikání islámské banky zahrnuje určité společenské projekty i charitativní dary. Islámské banky poskytují úvěry bez zisku. Pokud například jednotlivec potřebuje jít do nemocnice nebo chce jít na univerzitu, dostane to, co se označuje Quard

Al Hasan. Tento Quard Al Hasan je obvykle vydáván na krátkou dobu jednoho roku a islámská banka za něj neúčtuje nic (Al Baraka).

Závěrečná zásada se týká zastřešujícího pojetí spravedlnosti, myšlenky, že všechny zúčastněné strany by se měly podílet na riziku a zisku. K tomu, aby měl nárok na návrat, musí poskytovatel financí buď přijmout obchodní riziko, nebo poskytovat nějakou službu, jako je např. poskytnutí majetku, jinak je finančník z hlediska Šaría nejen ekonomickým parazitem, ale také hříšníkem. Tento princip je odvozen z výroku proroka Mohameda („Květen mír“ nebo „Zisk přichází s odpovědností“). To znamená, že člověk získá nárok na zisk pouze tehdy, když nese odpovědnost nebo riziko ztráty. Spojením zisku s možností ztráty islámské právo rozlišuje zákonný zisk od všech ostatních forem zisku. Aby bylo zajištěno dodržování těchto zásad, musí každá islámská instituce zřídit a poskytnout poradní radu nazvanou Sharia'a Board. Členové Sharia'a Board mohou zahrnovat bankéře, právníky nebo náboženské učedníky, pokud jsou vycvičeni v islámském právu nebo šaría (Al Baraka).

2.3.2 Historie islámského bankovníctví

Původ islámského bankovníctví sahá až do počátku islámu v sedmém století. První manželka proroka Mohameda, Chadídža, byla obchodníkem, a on sám působil jako agent pro její podnikání a využíval peníze podle stejných principů používaných v současném islámském bankovníctví. Ve středověku spoléhaly podnikání a obchodní činnost v muslimském světě na principy islámského bankovníctví a tyto myšlenky se šířily do Španělska, Středomoří a Pobaltí, pravděpodobně poskytující některé své principy pro základ západního bankovníctví (Investopedia).

Když se v 60. letech 20. století muslimští myslitelé začali zabývat způsoby organizace komerčního bankovníctví na bezúročném základě, ekonomové zamítli svou práci jako zbožné přání (IIBI).

Ale v roce 1963 vstoupila v Mit Ghamr v Egyptě první islámská bezúročná banka na trh. Mit Ghamr byla venkovskou oblastí a lidé byli zbožní. Neumíst'ovali své úspory do jakékoliv banky, protože věděli, že úrok je zakázán v islámu. Za těchto okolností bylo úkolem pro banku nejen respektovat islámské principy týkající se úročení, ale také vzdělávat lidi o používání bankovníctví (IIBI).

Byly přijaty tyto typy účtů:

- a) Spořicí účty;
- b) Investiční účty;
- c) Účty Zakat (charitní).

Žádný úrok se neúčtoval na spořicíh účtech, ale výběry mohly být na požádání. Banka poskytovala malé, krátkodobé, bezúročné úvěry pro výrobní účely. Výběr prostředků na investičních účtech byl omezen a investování procházelo na základě podílu na zisku (IIBI).

Projekt Mit Ghamr byl úspěšný, protože od roku 1963 do roku 1966 vklady značně vzrostly. Banka byla opatrná, odmítající skoro 60 % žádostí o úvěr. Projekt byl nakonec uzavřen z politických důvodů. Přesto se ukázalo, že komerční bankovníctví by mohlo být organizované na bezúročné bázi (IIBI).

První islámská banka v městském prostředí byla vytvořena v Káhiře v roce 1971 za účasti Sociální Banky Nasser, která zahájila provoz v roce 1972. Banka byla veřejnou s autonomním statutem. Jejím cílem bylo především poskytování bezúročných půjček pro malé projekty s podílem na zisku, pomoc chudým, poskytování půjček studentům vysokých škol a univerzit. Vzhledem k provádění tolika sociálních funkcí, byla Nasser Social Bank v raných fázích práce propuštěna od dodržování zásad bankovních a úvěrových předpisu v roce 1957. Kapitál banky byl založen na úkor finančních prostředků vynaložených prezidentem z mimorozpočtových fondů a příspěvku z Ministerstva Awqaf (Muslimeco).

Další vytvořenou bankou byla Dubai Islamic Bank v roce 1975. Dubai Islamic Bank je akciová společnost se sídlem v Dubaji a s kapitálem ve výši 50 milionů dirhamů. Vláda v Dubaji a Kuvajtu, v uvedeném pořadí, se zúčastnila vytvoření základního kapitálu banky na 20 procent a 10 procent. Od roku 1975 byla celá řada dalších islámských bank vytvořena v muslimských zemích a v ostatních částech světa a úspěšně fungují v současné době (Muslimeco).

2.3.3 Systém a hlavní produkty

V islámské ekonomice by měl věřitel nést riziko spolu s dlužníkem, protože se předpokládá, že ani dlužník, ani věřitel neovládá kontrolu nad úspěchem nebo neúspěchem podniku. Vlastností, která odlišuje islámské bankovníctví

od tradičního bankovníctví, je teoreticky paradigma sdílení zisku a ztrát PLS (Profit-and-Loss Sharing). Podle paradigmatu PLS ex-ante je stanovená míra návratnosti finančního kontraktu zakázána a je nahrazena mírou návratností, která je nejistá a určena ex-post na základě podílu na zisku. Pouze poměr podílu na zisku mezi poskytovatelem kapitálu a podnikatelem je stanoven ex-ante. Smlouvy PLS zpravidla umožňují dvěma nebo více stranám sdružovat své zdroje pro investiční účely a podílet se na zisku a ztrátě investice (Chong a Liu, 2007).

Paradigma PLS je v islámské právní a ekonomické literatuře obecně akceptováno jako základna islámského financování. Financování islámských bank, které dodržují princip PLS, je typicky strukturováno podle dvou hlavních typů smluv: musyarakah a mudarabah (Chong a Liu, 2007).

Tabulka 1: Islámské bankovní produkty a jejich analogie v tradiční ekonomice

Produkty islámské banky	Analogové produkty v tradiční bance
Musyarakah	Společné podnikání
Mudarabah	Sdílení zisku
Murabaha	Následný prodej s obchodní přírůžkou
Bai' muajjal	Prodej s odloženou platbou
Bai' salam	Forwardový prodej
Ijarah	Leasing
Istina	Futures

Zdroj: Vlastní zpracování

Musyarakahské smlouvy jsou podobné smlouvám o společném podnikání, v nichž banka a podnikatel společně přispívají kapitálem a řídí obchodní projekt. Jakékoli zisky a ztráty z projektu jsou sdíleny předem stanoveným způsobem. Společný podnik je nezávislým právním subjektem a banka může společný podnik ukončit postupně po určité době nebo po splnění určité podmínky (Chong a Liu, 2007).

Smlouvy Mudarabah jsou dohody o podílu na zisku, ve kterém banka poskytuje celý kapitál potřebný k financování projektu a zákazník poskytuje odborné znalosti, management a práci. Zisky z projektu sdílejí obě strany na základě předem dohodnutého (fixního) poměru, avšak v případě ztrát celkovou ztrátu hradí banka (Chong a Liu, 2007).

Existují však další smlouvy o financování, které jsou přípustné v islámu, avšak nejsou přísně PLS. Takové smlouvy o financování mohou být například založeny na murabaha, ijarah, bai' muajjal, bai' salam a istisna:

- Financování společnosti pomocí Murabaha je založeno na principu přirážky (nebo dodatečných nákladů), kdy banka je oprávněna kupovat zboží pro zákazníka a dále je prodávat zákazníkovi za předem stanovenou cenu, která zahrnuje původní náklady plus dohodnuté ziskové rozpětí. Tato smlouva se obvykle používá v provozním kapitálu a v obchodních financích.
- Bai' 'muajjal financování, které je variantou financování murabaha, je strukturováno na základě prodeje odložené platby, přičemž dodání zboží je okamžité a splácení ceny je odloženo na splátku nebo je provedeno paušální platbou. Cena produktu je sjednána v okamžiku prodeje a nesmí zahrnovat žádný poplatek za odložení plateb. Tato smlouva se používá pro financování nemovitostí a budov.
- Bai' salam je strukturován na základě koncepce forwardového prodeje. Tato metoda umožňuje podnikateli prodat určitý druh zboží bankám za cenu určenou a zaplacenou v době uzavření smlouvy s dodáním zboží v budoucnu.
- Financování Ijarah je podobné leasingu. Banka kupuje aktiva pro zákazníka a poté jej pronajme zákazníkovi na určitou dobu za pevnou cenu. Shariah (islámské právo) dovoluje nájemné za služby nemovitosti za předpokladu, že pronajímatel (banka) si ponechá riziko vlastnictví majetku.
- Smlouvy Istisna jsou založeny na koncepci zakázkové výroby nebo smluvní výroby, kdy se jedna ze stran zavazuje vyrábět konkrétní zboží pro budoucí dodávku za předem stanovenou cenu. Může být použito při financování produkovaného zboží, stavebnictví a infrastrukturních projektů (Chong a Liu, 2007).

Přijatelnost výše uvedených druhů non-PLS financování byla široce diskutována a je sporná kvůli své blízké podobnosti s konvenčními způsoby úročného financování uživatelů. Mnoho islámských odborníků včetně Rady pákistánské islámské ideologie varuje, že i když jsou přípouštěny, tyto non-PLS způsoby financování by měly být omezeny nebo vyloučeny, aby se zabránilo jejich zneužívání jako „zadních vrátek“ pro financování založeného na použití úroků (Chong a Liu, 2007).

2.3.4 Agent-orientovaný model pro srovnání islámského bankovníctví

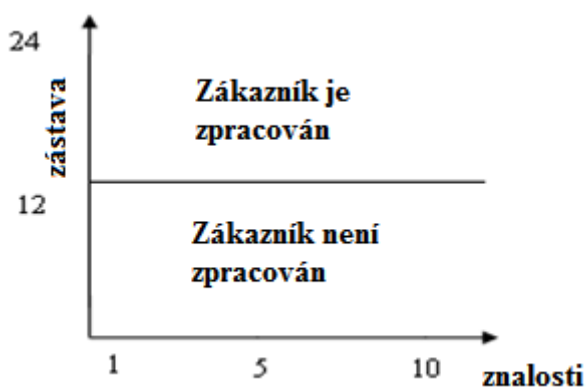
Zajímavý výzkum je realizace agent-orientovaného modelu pro srovnání islámského PLS modelu s tradičním bankovníctvím. Softwarová implementace modelu byla provedená v prostředí NetLogo.

V modelu existují 3 typy agentů: tradiční banka, islámská banka a klienti. Každá banka má na počátku každého experimentu 100 klientů. Klienti nabízejí stejné projekty, rozdíly jsou v jejich znalostech (Gizatov a Sultanbaeva, 2011).

Činnost tradiční banky

Banka vydá klientovi půjčku ve výši 100 000 korun s 20 % ročně, přičemž uvede výši zástavy. Klient investuje tyto peníze do investičního projektu. Pokud je projekt ziskový (zisk více než 120 000 korun), klient vrátí bance 120 000 korun; v případě neziskového projektu (zisk méně než 120 000 korun) banka převezme zástavu od zákazníka. Pokud je v tradiční bance zisk nižší než 120 000, pak ji klient opustí (nebude moci půjčku znovu přijmout). Tradiční banka získává svůj zisk, i když je projekt nerentabilní a neztrácí nic na úkor zástavy, ale kvůli existenci omezení ve formě zástavy bude investičních projektů méně. Pokud banka nemá dostatek peněz na všechny projekty, začne poskytovat úvěry zákazníkům, kteří nabízejí větší zástavu (obrázek 5) (Gizatov a Sultanbaeva, 2011).

Obrázek 5: Schéma zvažování projektů tradiční bankou

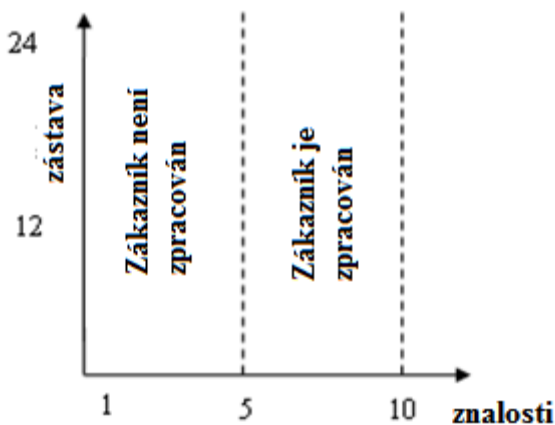

Zdroje: Gizatov a Sultanbaeva, 2011

Činnost islámské banky

Klient a banka investují své finanční prostředky do obecného investičního projektu: banka investuje peníze (100 000 korun) a odborné znalosti a klient odborné znalosti a zkušenosti. Strany se předem dohodly na podílu na zisku (například 60 % bance a 40 % klientovi). Pokud je zisk více než 100 000 korun, pak je projekt ziskový, a se ziskem méně než 100 000 korun bude projekt považován za nevýnosný. Zisk je rozdělen mezi strany a ztráta spadá výhradně na banku. Pokud je zisk z projektu nižší než 100 000, ztráta je v bance a klient ji opustí. Pokud banka nemá dostatek peněz na všechny projekty, začne půjčovat klientům, kteří mají největší znalosti (obrázek 6) (Gizatov a Sultanbaeva, 2011).

Obrázek 6: Schéma zvažování projektů islámskou bankou

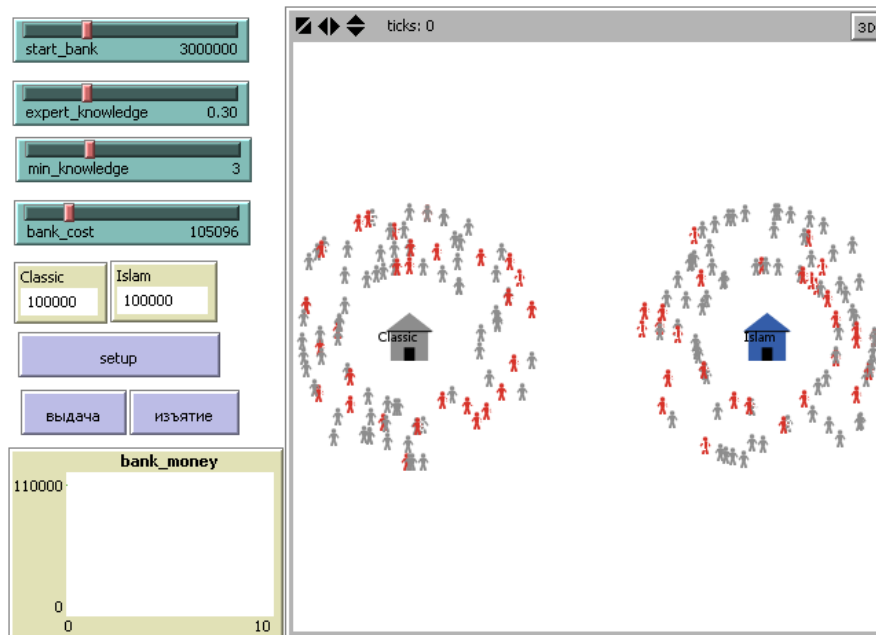

Zdroje: Gizatov a Sultanbaeva, 2011

Banky mají počáteční kapitál ($start_bank$) a náklady ($bank_cost$). Náklady banky v tomto případě činí 105096 korun a jsou trvalé. Jsou také nastaveny následující hodnoty: pravděpodobnost, že projekt bude úspěšný ($expert_knowledge$) a minimální znalosti klientů ($min_knowledge$) (Gizatov a Sultanbaeva, 2011).

Jsou stanoveny následující počáteční ukazatele: počáteční kapitál banky činí 3 000 000 korun, tato částka stačí pro poskytnutí úvěru pouze třiceti klientům, pravděpodobnost, že projekt bude úspěšný, je 0,3. Minimální znalosti jsou 3 (obrázek 7) (Gizatov a Sultanbaeva, 2011).

Obrázek 7: Rozhraní modelu s počátečními podmínkami

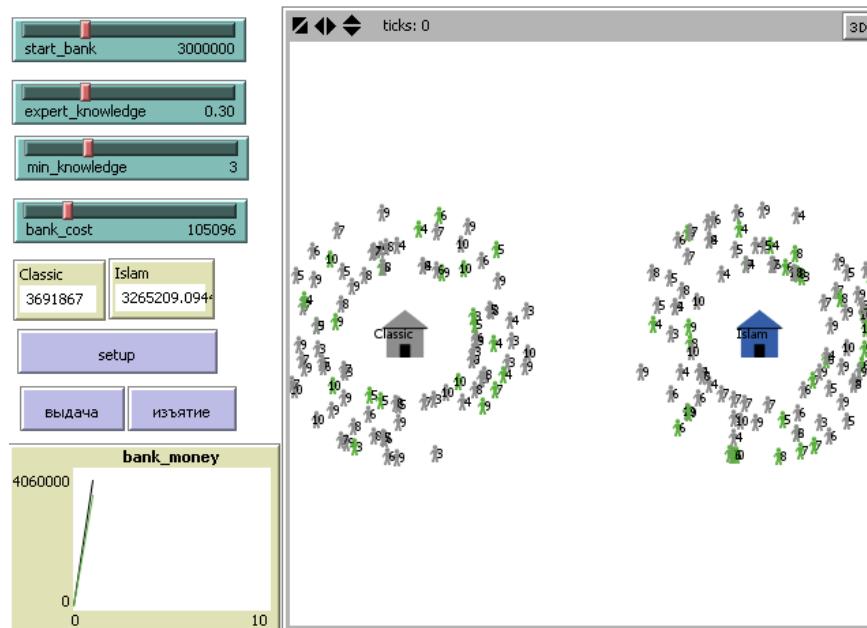

Zdroje: Gizatov a Sultanbaeva, 2011

Každá banka půjčí těm třiceti klientům, které považuje za nejlepší. Tradiční banka bude věnovat pozornost těm, kteří nabízejí největší zástavu, a islámská těm, kteří mají největší znalosti. Na obrázku 7 jsou červené figurky těch, kterým banky vydaly úvěr a šedé těch, pro které neměly dost peněz (Gizatov a Sultanbaeva, 2011).

Po chvíli by zákazníci bank měli vrátit své půjčky, na obrázku 8 je tento okamžik zobrazen. Lidé označovaní zeleně úspěšně realizovali své projekty a vrátili své dluhy do banky a ti, kteří se nemohli vyplatit, odešli. Už nejsou schopni si znovu půjčit, potřebují nějaký čas, aby se zotavili. Z tohoto důvodu již nejsou dále uvedené (Gizatov a Sultanbaeva, 2011).

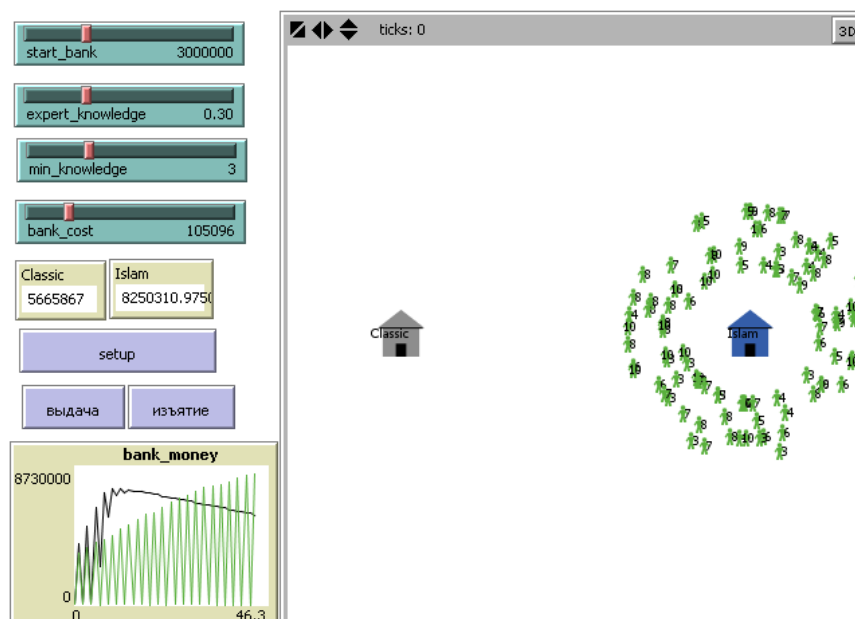
Obrázek 8: Model v době, kdy zákazníci poprvé splácejí půjčky

Zdroje: Gizatov a Sultanbaeva, 2011

Graf ukazuje výši peněz v bankách. Modrá ukazuje množství peněz v klasické bance, zelená v islámské bance. Horizontální osa představuje čas, na svislé ose je rozdíl v kapitálu bank. Buňky Classic a Islam ukazují velikost kapitálu v daném okamžiku v klasické a islámské bance (Gizatov a Sultanbaeva, 2011).

Obrázek 9: Model po dlouhém období

Zdroje: Gizatov a Sultanbaeva, 2011

Po několika dalších obdobích tradiční banka nemá žádné klienty, protože nebyli schopní úspěšně realizovat své projekty, a její kapitál klesá, jak ukazuje graf na obrázku 9. Islámská banka v této době nadále spolupracuje s téměř stejným počtem klientů jako na začátku a kapitál banky se nadále zvyšuje (Gizatov a Sultanbaeva, 2011).

Na grafu lze vidět, že tradiční banka měla nejprve prudký nárůst kapitálu a později došlo k poklesu. Tuto situaci lze vysvětlit tím, že banky na počátku vydaly velký počet úvěrů; a u tradiční banky, která nezohledňuje znalosti, mnoho klientů nezískalo zisk z jejich projektů. Museli uzavřít své dluhy pomocí zástav. Kvůli těmto zástavám došlo k prudkému navýšení kapitálu tradiční banky. Po pevné době u ní žádní klienti nezbyli a kapitál začal klesat. V tento čas islámská banka spolupracuje s velkým počtem klientů a její kapitál se pomalu zvyšuje (Gizatov a Sultanbaeva, 2011).

Po zvážení různých kombinací modelu lze konstatovat, že tradiční banka za stejných počátečních podmínek zpočátku zvyšuje svůj kapitál na úkor zástav svých zákazníků, ale z dlouhodobého hlediska zůstává bez zákazníků a stává se neziskovou. Islámská banka má stálý růst kapitálu, existuje spousta zákazníků, i když klasická banka nemá s kým spolupracovat. Z toho vyplývá, že islámské banky, které mají vlastní bankovní pravidla, jsou méně náchylné ke zkáze a krizím (Gizatov a Sultanbaeva, 2011).

3 Metodika

Cílem práce je provést komparaci bezúročného monetárního systému s tradičním systémem. K dosažení tohoto cíle bylo nutné zřídit následující dílčí úkoly.

1. Charakterizovat bezúročný monetární systém, jeho modely a principy jejich práce;
2. Provést srovnání bezúročného bankovníctví s tradičním.

Pro vyřešení prvního dílčího úkolu bylo provedeno studium literatury, která se vztahuje k tématu bankovníctví bez úroku a doplňkových měn. Všechny zjištěné modely byly rozděleny do tří kategorií: doplňkové měny, JAK bank a islámské bankovníctví. Pro každou kategorii je popsán princip fungování, příčiny vzniku a přístup k řešení problému úroků. Model doplňkových měn byl rozdělen na tři dílčí modely v souladu s principy tvorby peněžního systému a bylo provedeno hledání na internetu historicky realizovaných příkladů a jejich výsledků v ekonomice. Pro lepší pochopení islámského bankovníctví byla stvořena tabulka hlavních produktů nabízených islámskou bankou a jejich analogie v tradiční ekonomice.

V praktické části práce pro porovnání bezúročného bankovníctví s tradičním bankovníctvím byl vybrán model islámského bankovníctví jako největší model peněžního systému bez úroku. Prvním krokem byla studie a podrobný výzkum agent-orientovaného srovnání islámského bankovního systému založeného na principu PLS a úvěru v tradiční bance, který je popsán v kapitole Literární rešerše. Dále byly analyzované nejrozsáhlejší studie za posledních 10 let, které srovnávaly islámské banky s tradičními po celém světě. Výsledky byly sloučeny do jedné tabulky. Na základě podrobného zkoumání všech studií a výsledků agent-orientované analýzy bylo provedeno vlastní hodnocení islámského bankovníctví.

4 Porovnání Islámského a tradičního bankovníctví

4.1 Srovnání dříve provedených empirických studií

Během posledních 10 let byla provedena řada empirických porovnání účinnosti a spolehlivosti tradičního islámského bankovníctví. Většina z nich využila údaje za období od roku 1993 do roku 2010 pro výzkum. Zvláštností tohoto období je celosvětová hospodářská krize roku 2008, která pomáhá porovnávat spolehlivost bank během období stability a krize. Nejvýznamnější z těchto studií jsou shromážděny v tabulce pro porovnání výsledků.

Tabulka 2: Souhrn výsledků empirických studií srovnání islámských a tradičních bank

Období	Autor a rok	Výsledek
1993–2004	Martin Čihák, Heiko Hesse, 2008	Malé islámské banky mají tendenci být finančně silnější než malé tradiční banky; velké tradiční banky mají tendenci být finančně silnější než velké islámské banky; malé islámské banky mají tendenci být finančně silnější než velké islámské banky, což může odrážet problémy spojené s řízením úvěrového rizika ve velkých islámských bankách.
1995–2007	Thorsten Beck, Asli Demirgüç-Kunt, Ouarda Merrouche, 2013	Islámské banky jsou méně účinné, ale stabilnější, zejména během krizí. Během krizí jsou islámské banky lépe kapitalizovány a nižší ztráty z úvěrů
1999–2019	Pejman Abedifar, Philip Molyneux, Amine Tarazi, 2013	Malé islámské banky, které jsou využívány nebo sídlí v zemích s převážně muslimskou populací, mají nižší úvěrové riziko než běžné banky. Pokud jde o riziko insolvence, malé islámské banky se také zdají být stabilnější. Výsledky rovněž ukazují, že kvalita úvěrů islámských bank je v porovnání s běžnými bankami méně citlivá na domácí úrokové sazby.

2004–2009	Jill Johnes, Marwan Izzeldin, Vasileios Pappas, 2014	Zjistili jsme, že islámské banky jsou typicky na stejné úrovni jako tradiční, pokud jde o hrubou efektivitu, výrazně vyšší čistou efektivitu a výrazně nižší efektivitu typu. Analýzy druhé etapy, které odpovídají bankovnímu prostředí a charakteristikám na úrovni banky, potvrzují tyto výsledky.
2004–2010	Asma Mghaieth, Imen Khanchel, 2015	Islámské banky v naší studii jsou efektivnější ve vytváření zisku spíše než v kontrole nákladů. Proto jsou pro determinanty nákladové efektivit islámských bank pouze celková aktiva a provozní náklady. A konečně, pro efektivitu zisků naše výsledky naznačují, že islámské banky s vysokými akciemi a vysokým poměrem ziskovosti jsou efektivní z hlediska zisku.
2006–2009	Ali Said, 2012	Velké islámské banky zaznamenaly v letech 2006 až 2008 zvýšenou efektivitu a v průběhu roku 2009 klesaly. Malé až střední středisko islámské banky však začalo s nižší efektivitou. Kromě toho výsledky ukázaly, že účinnost islámských bank působí v zemích střední a východní Evropy a v zemích mimo Blízký východ se během hospodářské krize zvýšila.
2007–2009	Jemma Dridi, Maher Hasan, 2010	Naše analýza naznačuje, že islámské banky byly v průběhu krize ovlivněny odlišně než tradiční banky. Faktory související s obchodním modelem islámských bank pomohly omezit nepříznivý dopad na ziskovost v roce 2008, zatímco slabé stránky postupů řízení rizik v některých islámských bankách vedly k většímu poklesu ziskovosti v roce 2009 ve srovnání s tradiční. Vývoj úvěrů a aktiv investičních fondů

		byl v letech 2008–2009 lepší než růst úvěrových institucí, což přispělo k finanční a ekonomické stabilitě.
--	--	--

Zdroj: Vlastní zpracování

Analýza výsledků těchto studií naznačuje, že Islámské banky jsou dostatečně konkurenceschopné ve srovnání s tradičními. Protikladné výsledky efektivity ukazují, že banky jsou přibližně na stejné úrovni. Jinak na počátku krize měly islámské banky vyšší aktiva než tradiční banky, což zvýšilo jejich schopnost absorbovat možné ztráty a zlepšilo bezpečnost vkladatelů a snižovalo obchodní rizika. Faktory ovlivňující stabilitu islámských a tradičních bank jsou podobné, s výjimkou diverzifikace příjmů, která je výhradně funkcí stability tradičních bank. Během krize se islámské banky ukázaly jako stabilnější než tradiční, protože faktory obchodního modelu islámských bank pomohly omezit nepříznivý dopad krize na výnosy. Navzdory tomu slabost v řízení rizik některých islámských bank vedla k poklesu rentability v roce 2009. Finanční stabilitu těchto bank usnadnilo dvojnásobné zvýšení úvěrování a růst aktiv během krize. V tomto ohledu ratingové agentury upřednostňují islámské banky, protože je považují za méně náchylné k podnikatelským rizikům než ty tradiční. Na druhou stranu výhody tradičních bank jsou jejich velikost a objemy aktiv, stejně jako obchodní zkušenosti o 500 let delší než islámských. Během poslední krize byly lépe chráněny před ztrátami jejich mechanismy na rozdíl od islámských bank, které sdílely ztráty svých zákazníků.

Podrobnější analýza ukazuje, že v období před krizí neexistuje žádný významný rozdíl mezi tradičními a islámskými bankami nebo že islámské banky vykazují mírně vyšší účinnost. Ale v době krize se začíná účinnost islámských bank podobat účinnosti tradičních bank. Většina autorů souhlasí s tím, že důvodem může být to, že islámské banky jsou efektivnější při dosahování zisku, ale jsou slabší v kontrole výdajů. Některé studie rozdělují islámské banky na malé a velké a hovoří o rozdílech v úrovni stability mezi nimi. Navzdory skutečnosti, že většina islámských bank prokázala dobré výsledky i během krize, malé islámské banky jsou stabilnější než malé tradiční banky a velké tradiční banky jsou stabilnější než islámské banky. Navíc k tomu malé islámské banky jsou stabilnější než velké islámské.

4.2 Výsledek srovnání

Navzdory skutečnosti, že analýza agent-orientovaného modelu ukazuje z dlouhodobého hlediska na absolutní výhodu systému PLS, který se používá v islámském bankovníctví, srovnání empirických studií stále ukazují na kontroverzní výsledky a většinou určuje nevýznamný rozdíl mezi islámským a tradičním bankovníctvím. Lepší stabilita a efektivita islámských bank před krizí a na jejím začátku může být zdůvodněna systémem sdílení zisku a ztrát. Ale poměrně nevýznamné zkušenosti s podnikáním ovlivnily to, že v době krize a po ní tradiční banky měly lepší ukazatele. Větší zkušenost a velikost tradičních bank stejně jako rozmanitost produktů pomohly udržet zákazníky v pro ekonomiku těžkých časech.

Dalším faktorem ovlivňujícím to, že rozdíl v účinnosti tradičních a islámských bank není významný, je to, že systém sdílení zisku a ztrát je založen v pouze dvou produktech islámských bank. Jiné produkty mají podobné charakteristiky jako tradiční banky a používají se pouze k formálnímu vyloučení úrokové sazby. Lze říci, že produkty mudaraba a musharaka tvoří jen malou část ze všech bankovních operací a z toho důvodu nemohou výrazně ovlivnit výkonnost banky.

5 Závěr

Úrok je nezbytnou součástí tradičního monetárního systému a ovlivňuje celou ekonomiku. Pro většinu lidí je hlavním důvodem, proč spořit nebo půjčovat peníze. Úroková sazba je založena na ceně všeho zboží a služeb na trhu, má vliv na množství peněz v oběhu a na úroveň inflace. Přesto existuje i bezúročný monetární systém. Jeho hlavním cílem je řešit problémy v ekonomice spojené s využíváním úroku, takových jako je přerozdělování bohatství a nedostatek peněz v oběhu.

Tato práce měla za cíl popsat modely, které využívají bezúročný systém. Jedním z těchto modelů je použití doplňkových měn. Základní komplementární měny lze rozdělit na měny s negativní úrokovou sazbou, místní výměnné obchodní systémy a banky času. Tyto měny jsou zavedené souběžně s národní měnou, takže nezabývají ekonomiku úroku, ale pouze eliminují jeden z jeho negativních důsledků – nedostatek peněz v oběhu. Nejlépe se uplatňují na regionální úrovni. Během stabilního hospodářství je potřeba dalších prostředků na oběh zboží a služeb eliminována a poptávka po doplňkové měně klesá. V této souvislosti lze konstatovat, že použití komplementárních měn nemá žádný negativní vliv na ekonomiku, ale pozitivní vliv je spíše krátkodobý. Jedinou dodatečnou měnou, která existuje již dlouho, je švýcarský WIR, který ale také musel zamítnout využití záporného úroku, aby zůstal na trhu.

Dalším významným modelem je švédská banka JAK. Banka řeší hlavní problém spojený s úrokem – přerozdělování bohatství od chudých k bohatým. Spořicí účty nepřinášejí žádný zisk pro majitele peněz a náklady na úvěr jsou nejvýše poplatkem za provádění finančních transakcí, spíše než úrokem, protože výnosy z úvěru jdou na krytí nákladů banky. Na druhé straně množství členů banky v posledních letech má klesající trend a je nedostatečně velké na to, aby mělo významný dopad na ekonomiku.

Největší představitel bezúročného měnového systému je islámské bankovníctví. Islámské banky rychle rostou a rozvíjejí se po celém světě. Jejich fungování je založeno na odmítnutí úrokové sazby z důvodu náboženských úvah a využívají spravedlivého systému sdílení zisku a ztrát. Studie ukazují, že tento systém je z dlouhodobého hlediska teoreticky mnohem výhodnější než tradiční bankovní systém.

Dalším cílem práce bylo porovnat bezúročné bankovníctví a tradiční bankovníctví s úroky. Analýza porovnání výsledků empirických studií provedených v posledních deseti letech ukazuje kontroverzní výsledky, což naznačuje, že islámské bankovníctví má

přibližně stejnou úroveň efektivitu a spolehlivost jako to tradiční. Před krizí a na jejím začátku vykazují islámské banky lepší výkonnost, během krize i po ní horší. Nevýznamný rozdíl ve výsledcích srovnání je ovlivněn tím, že systém dělení zisku a ztrát je používán pouze v některých produktech islámské banky, ostatní produkty nevyužívají systém sdílení zisku a ztrát a mají blízkou podobnost produktům tradičního bankovníctví.

Podle mého názoru je z existujících bezúročných monetárních systémů nejlepším využití komplementárních měn, protože historické příklady potvrzují jeho nesporný přínos. V budoucím řešení ekonomických problémů spojených s využíváním úroků může být zavedení mezinárodní doplňkové měny a pak úplný přechod k bezúročné ekonomice.

I. Summary

The aim of this work is to describe the models that use the interest-free system. One of these models is the use of complementary currencies. Basic complementary currencies can be divided into currencies with demurrage, local exchange trading systems, and time banks. These currencies are introduced concurrently with the national currency, so they do not free the economy from interest, but only eliminate one of its negative consequences - the lack of money in circulation. They are best applied at the regional level. During a stable economy, additional money is not needed for the circulation of goods and services and the demand for complementary currency is decreasing. In this context, it can be stated that the use of complementary currencies has no negative impact on the economy, but the positive effect is rather short-term. The only additional currency that has existed for a long time is the Swiss WIR, but it had to reject the use of demurrage to stay on the market.

Another significant model is the Swedish bank JAK. The bank addresses the major problem of interest - the redistribution of wealth from the poor to the rich. Savings accounts do not make any profits for money owners, and loan costs are considered more as a fee for making financial transactions than as an interest. On the other hand, the number of bank members in recent years has a declining trend and is insufficient to have a significant impact on the economy.

Islamic banking is the largest representative of the interest-free monetary system. Islamic banks are rapidly growing and developing around the world. Their operation is based on the rejection of interest rates, because of religious considerations, and uses a fair system of profit and loss sharing. Studies show that this system is theoretically much more advantageous in the long-term than the traditional banking system.

Another aim of the thesis is to compare interest-free banking and traditional banking with interest. Analysis of the results of empirical studies conducted over the last ten years shows controversial results, suggesting that Islamic banking has approximately the same level of efficiency and reliability as traditional. Before the crisis and at the beginning of it, Islamic banks show better performance, during the crisis and after it – worse. The insignificant difference in the results of the comparison is influenced by the fact that the profit and loss sharing system is used only in some products of the Islamic Bank, the other products do not use the profit-and-loss system and are closely related to the traditional banking products.

Keywords

Interest, interest-free economy, complementary currency, Islamic banking, time bank, demurrage.

II. Seznam použitých zdrojů

- Abedifar, P., Molyneux, P., & Tarazi, A. (2012). Risk in Islamic Banking. In *Review of Finance* (pp. 2035-2096). Available from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2160235
- Al Bakara Banking Group. (2018). *Principles of Islamic Banking*. Available from <http://www.albaraka.com/default.asp?action=article&id=46>
- Anielski, M. (2004). *The JAK Members Bank Sweden: An Assessment of Sweden's No-Interest Bank*. Available from <http://www.anielski.com/Documents/The%20JAK%20Bank%20Report.pdf>
- Bank Asya. (2013). *About Interest*. Available from <http://www.bankasya.com.tr/en/about-interest-free-banking.aspx>
- Beck, T., Demirgüç-Kunt, A., & Merrouche, O. (2003). Islamic vs. conventional banking: Business model, efficiency and stability. *Journal of Banking & Finance*, 37(2), 433-447. Available from <https://pdfs.semanticscholar.org/ec7f/284a73337820808d551b86288d3c47bc95fb.pdf>
- Burton, M. (2008). *Unravelling Debt: The Economy, Banking and the Case of JAK* (MSc Dissertation). Available from https://jak.se/sites/default/files/folkbildning/dokument/MARK_BURTON DISSERTATION_2.pdf
- Cahn, E. S., & Gray, Ch. (2015). The time bank solution. In *Stanford Social Innovation Review*. Available from https://ssir.org/articles/entry/the_time_bank_solution
- Carrie, A. (2001). *How interest-free banking works: The case of JAK*. Available from <http://www.feasta.org/documents/review2/carrie2.htm>
- Čihák, M., & Hesse, H. (2010). Islamic Banks and Financial Stability: An Empirical Analysis. *Journal of Financial Services Research*, 38(2), 95-113. Available from <https://ideas.repec.org/a/kap/jfsres/v38y2010i2p95-113.html>
- Dridi, J., & Maher, H. (2010). The Effects of the Global Crisis on Islamic and Conventional Banks: A Comparative Study. In *IMF Working Paper* (pp. 1-47). Available from <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2010/wp10201.pdf>

- Fischer, F. (2018). *WÄRA: Das Schwundgeld von Schwanenkirchen*. Available from <http://www.hengersberg.de/deutsch/geschichte/waera.html>
- Forextimes. (2004). *Комплементарные валюты: альтернатива официальным средствам расчета*. Available from <https://www.forextimes.ru/foreks-stati/komplementarnye-valyuty-alternativa-oficialnym-sredstvam-rascheta>
- Gelleri, CH. (2009). Chiemgauer regiomoney: theory and practice of a local currency. Available from <https://ijccr.files.wordpress.com/2012/05/ijccrvol132009pp61-75gelleri.pdf>
- Chong, B. S., & Liu, M. H. (2009). *Islamic banking: Interest-free or interest-based?* Available from <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0927538X08000036>
- Institute Od Islamic Banking And Insurance. (2018). *What is banking: Islamic Banking*. Available from http://www.islamic-banking.com/what_is_ibanking.aspx
- Investopedia. (2018). *Islamic Banking*. Available from <http://www.investopedia.com/terms/i/islamicbanking.asp#ixzz4dZPkV0lN>
- Jak Finland. (2018). *JAK Finland*. Available from <http://www.jak.fi/mediawiki/phase3/index.php/Etusivu>
- Jak Medlemsbank. (2018a). Interest free bank The case od JAK Bank in Italy. Available from https://www.jak.se/sites/default/files/07_A%20particular%20model%20of%20interestfree%20bank_The%20case%20of%20JAK%20Bank%20in%20Italy%20-%20GIULIA%20VICHI%20-%20University%20of%20Florence.pdf
- JAK MEDLEMSBANK. (2018b). Medlemsstatistik. *Jak.se* [online]. 2018 [cit. 2018-01-12]. Dostupné z: <https://www.jak.se/medlemsstatistik#.WOYmXUWLTcs>
- Johnes, J., Izzeldin, M., & Pappas, V. (2009). A comparison of performance of Islamic and conventional banks 2004 to 2009. *Journal of Economic Behavior and Organization*, 103, 93-97. doi: 10.1016/j.jebo.2013.07.016. Available from [http://www.research.lancs.ac.uk/portal/en/publications/a-comparison-of-performance-of-islamic-and-conventional-banks-2004-to-2009\(b2a99563-79f0-4d8f-bcf2-7dcd8365ff46\)/export.html](http://www.research.lancs.ac.uk/portal/en/publications/a-comparison-of-performance-of-islamic-and-conventional-banks-2004-to-2009(b2a99563-79f0-4d8f-bcf2-7dcd8365ff46)/export.html)
- Katasonov, V. (2016). *WIR: швейцарская альтернатива деньгам мировых ростовщиков*. Available from <https://www.fondsk.ru/news/2016/03/27/wir-shvejcarskaja-alternativa-dengam-mirovyh-rostovschikov-39338.html>

Kennedy, M. (2014). Деньги без процентов и инфляции. Available from <http://reosh.ru/wp-content/uploads/2014/10/%D0%9A%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%B5%D0%B4%D0%B8-%D0%9C.-%D0%94%D0%B5%D0%BD%D1%8C%D0%B3%D0%B8-%D0%B1%D0%B5%D0%B7-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%BE%D0%B2-%D0%B8-%D0%B8%D0%BD%D1%84%D0%BB%D1%8F%D1%86%D0%B8%D0%B8-2011.pdf>

Комаров, V. (2011). Занимательная экономика. Available from <https://imhoclub.lv/ru/material/chto-takoe-gezelevskie-dengi?act=expand>

Mghaieth, A., & Khanchel, I. (2012). The Determinants of Cost/Profit Efficiency of Islamic Banks Before, During and After the Subprime Crisis Using SFA Approach. *International Journal of Accounting and Financial Reporting*. Available from <http://www.macrothink.org/journal/index.php/ijafr/article/view/7866/0>

Mghaieth, A., & Khanchel, I. (2015). The Determinants of Cost/Profit Efficiency of Islamic Banks Before, During and After the Subprime Crisis Using SFA Approach. *International Journal of Accounting and Financial Reporting*, 5(2), 74-97. Available from <http://www.macrothink.org/journal/index.php/ijafr/article/view/7866/0>

Migchels, A. (2012). *Regional Currencies in Germany: the Chiemgauer*. Available from <https://realcurrencies.wordpress.com/2012/02/02/regional-currencies-in-germany-the-chiemgauer/>

Mitusov, M. (2012). *Человечные деньги. Локальные валюты как драйвер оздоровления и роста экономики*. Available from http://thinkers.by/2012/02/27/chelovechnie_dengi/

Muslimeco. (2018). банковское дело. Available from <http://www.muslimeco.ru/doc/section/ifinance/ibanking/>

Nikolaev, I. (2004). *Системы местных валют – некапиталистические экономики в странах Запада (ч.3)*. Available from http://www.situation.ru/app/j_art_274.htm

Nikolaev, I. (2018). *Механизм работы LETS*. Available from <http://www.contrtv.ru/common/514/>

Ramisovich, G. N., & Yulayevna, S. G. (2011). *Сравнение традиционного и исламского банкинга с помощью агент-ориентированного моделирования*. Available from <http://artsoc.jes.su/s207751800000055-9-2>

- Said, A. (2015). Efficiency in Islamic Banking during a Financial Crisis: An Empirical Analysis of Forty-Seven Banks. *Journal of Applied Finance & Banking*, 2(3), 163-197. Available from https://www.researchgate.net/publication/251323978_Efficiency_in_Islamic_Banking_During_a_Financial_Crisis-An_Empirical_Analysis_of_Forty-Seven_Banks
- Salichov, A. (2013). *Башкирский фермер, придумавший свою валюту, сотворил экономическое чудо*. Available from <http://www.vesti.ru/doc.html?id=1023932&cid=6>
- Sheiman, D. (2012). *Дополнительные деньги*. Available from <http://philanthropy.ru/analysis/2012/03/19/7250/>
- Smirnov, J. (2012). *Freigeld по-русски*. Available from http://thinkers.by/2012/05/24/friegeld_po_russki/
- Smirnov, J. (2012). *Сообщества локальных валют*. Available from http://thinkers.by/2012/03/22/drugie_dengi/

Seznam obrázků a tabulek

Seznam obrázků

Obrázek 1: Země, které aktivně využívají komplementární měny	12
Obrázek 2: Klasický úvěr v JAK bance a alternativní klasický úvěr s menší částkou, ale větší dobou splácení	29
Obrázek 3: Klasický a dodatečný úvěr v JAK bance.....	30
Obrázek 4: Úvěr s doplňkovými úsporami v JAK bance	31
Obrázek 5: Schéma zvažování projektů tradiční bankou.....	39
Obrázek 6: Schéma zvažování projektů islámskou bankou.....	40
Obrázek 7: Rozhraní modelu s počátečními podmínkami	41
Obrázek 8: Model v době, kdy zákazníci poprvé splácejí půjčky	42
Obrázek 9: Model po dlouhém období	42

Seznam tabulek

Tabulka 1: Islámské bankovní produkty a jejich analogie v tradiční ekonomice.....	37
Tabulka 2: Souhrn výsledků empirických studií srovnání islámských a tradičních bank.....	45